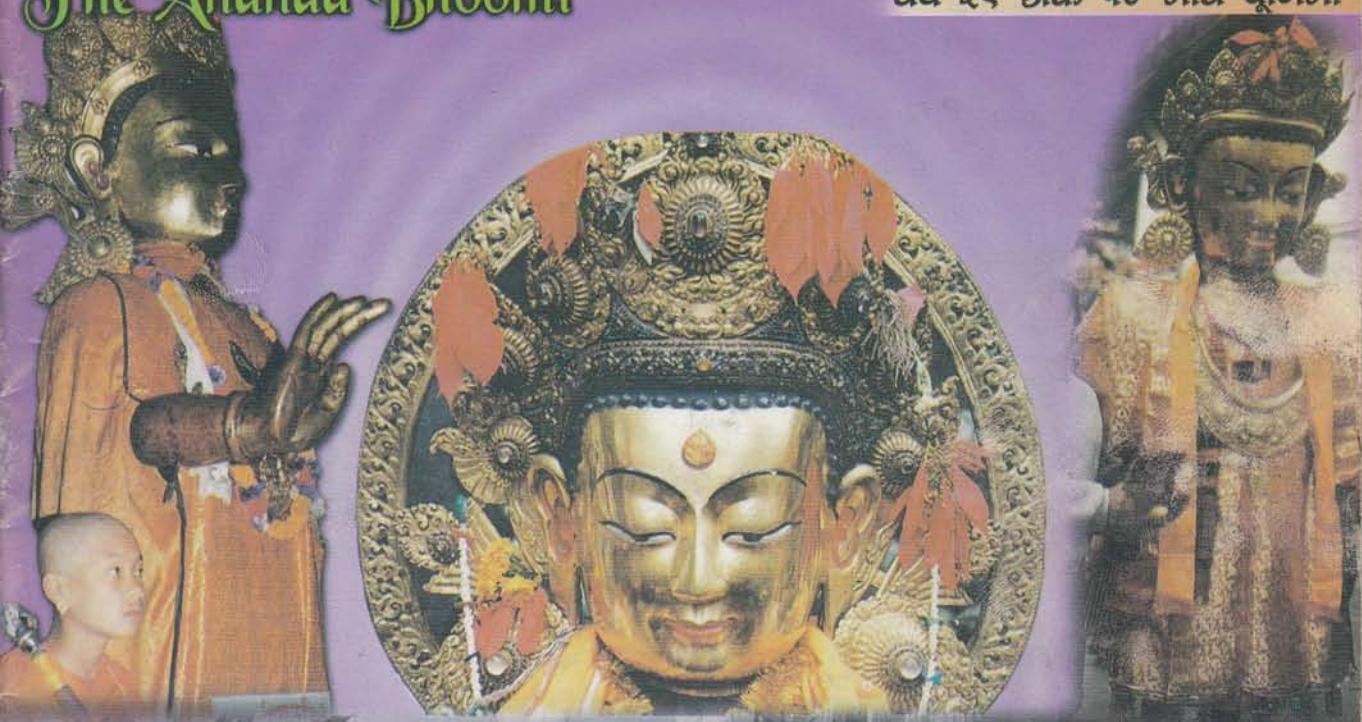

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्दभूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष २९ अंक १० माघ पूर्णिमा

दीपंकर तथागत : सन्याक महादान २०५२

आनन्द भूमि

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

२०५८ माघ युर्णिमा
बुद्ध. २५४५

वर्ष २९ अंक १०
ने.स. ११२२

The Ananda Bhoomi (Year 29, Vol. 10)
A Buddhist Monthly : Feb. 2002

बुद्ध वचन

यो च वस्त्रस्तं जन्तु-अिग्नं परिचर्दे वजे ।
युक्त्वा भावित-त्तानं-महुत्तम्पि पूजये ।
सायेव पूजना स्तेव्यो-यज्वे वस्त्रस्तं हुतं ॥

सय वर्षासम्म जड़लमा बसी यज्ञ (होम)
गर्नुभन्दा क्षणभर भएता पनि इन्द्रिय संयमी
ब्यक्तिलाई पूजा सत्कार गर्नु बेस, किनभने
सय वर्षासम्म यज्ञ गरेको भन्दा क्षणभर
गरेको पूजा नै श्रेष्ठ हो ।

प्रमुख सल्लाहकार
भिक्षु कुमार काशयप महास्थविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक
भिक्षु सुदर्शन महास्थविर (उपाध्यक्ष, अ.ने.भि. महासंघ)

सम्पादक
कोण्डन्य (बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, २२६७०२)

सह-सम्पादकहरू
भिक्षु नियोध (विश्व शान्ति विहार, ४८२९८४)
राजु महर्जन (गँड्ठे, ५३७८९)

विशेष सहयोग
त्रिभुवनधर तुलाधर, भुरुङ्खेल, २६३३००

सल्लाहकारहरू
भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि. गुठी)
तीर्थ नारायण मानन्दर (अध्यक्ष आ.कु. दायक समा)

कला समायोजक
फलसमान शाक्य, ओकुवहाल, ५३१४४८

कम्प्यटर सञ्जा
श्रीपक महर्जन, हक टोल

प्रकाशक
आनन्दकुटी विहार गुठी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक
सुखी होतु नेपाल
वितरण व्यवस्थापन
संघरत्न डंगोल (श्रीबहाल), राकेश महर्जन, उत्तमधर महर्जन

आर्थिक व्यवस्थापन
विनोद महर्जन (सैनु गणेश), सुरज महर्जन (श्रीघः)

सहयोगीहरू
बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघः) भिक्षु अस्सजि, नरेश वज्राचार्य (बुटवल), हरिगोपाल महर्जन, गोंगाराम महर्जन, अनागारिका करुणावती, सुनकेशरी श्रोष (वनेपा), राजेन्द्र महर्जन, राजु गौतम, विकास तामाडा ।

सम्पर्क कर्त्तव्य
सुखी होतु नेपाल,
बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, पो.ब.नं. ९९३, काठमाडौं
फोन नं. २२६७०२/४८२९८४ E-mail : sukhi@ntc.net.np

वार्षिक रु. १५० -

एकप्रति रु. १५ -

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरी ।

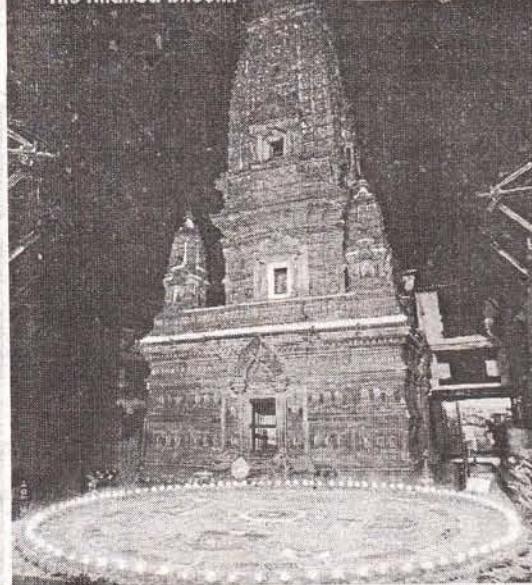
गताङ्गमा प्रकाशित आनन्द भूमि

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

नेपालको योद्धालो बोल मानिक परिवर्त

त्रिपुरा राज्य अधिकारी विभाग

विषय सूची

ले खक	प.सं
सम्पादकीय	३
डा. अम्बेडकर कृति	४
जीवन रहश्य	५
परियन्ति शिक्षा ...	११
सम्यक दान	१२
बुद्धधर्मको शैद्धान्तिक..	१७
पूर्णिमाहर	१९
नेपाल लिपि	२१
सत्यवचनया महत्व	२३
धर्मैषध	२४
पञ्चबुद्ध्या खँ	२५
हृदय जलन	२७
शिला पत्र	२८
Buddhist Concept ...	३०
Theravad Buddhism	३३
बौद्ध पत्रमित्रता, सम्पादकलाई चिठ्ठी	३५
समाचार विविध	३६

*Best wishes to all
living beings
with best
compliments*

Ajay Emporium

Naghali Tole
Kathmandu, Nepal

निरोगी जुइगु परम लाभ खः, सन्तोषी
जुइगु तधंगु धन खः, विश्वास तधंम्ह
बन्धु खः, निर्वाण तधंगु सुख खः।

२८ दे सुभाषित वचन खः।

मणितारा

MANITARA SHOPPING CENTRE

मणितारा सपिङ सेन्टर

Siddhi Bhawan
Kantipath, Kathmandu
Nepal

Tel : 253008, 256165
Fax : 00977-1-258437
E-mail : mani@tara.mos.com.np

सम्पादकीय

बौद्ध परियति शिक्षालाई निरन्तरता किन नदिने ?

बौद्ध जन्मभूमि नेपालमा बुद्धधर्म, बौद्ध संस्कृति, इतिहास र दर्शन विषय अध्ययन गर्न स्वदेश बाहिर जानुपर्ने अवस्थालाई अन्त्य गर्न काठमाडौं उपत्यका बाहिर त्रिशूलीको सुगतपुर विहारपा वर्तमान अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थाविरले सुगत बौद्ध मण्डलका तत्कालीन सचिव धर्मरत्न शाक्यको प्रार्थना र सहयोग्या वि.सं. २०१९ सालमा अनौपचारिक रूपले बौद्ध परियति शिक्षा पठन-पाठनको शुरूवात गरिएको थियो । यस्को लगतै २०२० सालमा नेपाल अधिराज्यमै परियति शिक्षालाई व्यापकता दिई लान पाठ्यक्रम निर्माण गरी अनौपचारिक बौद्ध शिक्षालाई अखिल नेपाल भिक्षु महासंघले “नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा” नामाकारण गरी औपचारिकता प्रदान गरे । यसरी अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा पठन-पाठन गर्न केन्द्रहरूको अवधारणा विकास गरी थेरवादी विहारहरूमा यो शिक्षा शुरूवात गरिएको मान्य सकिन्छ । हालसम्म परियति परीक्षा संचालन हुने २० बटा केन्द्रहरू स्थापित भैसकेका छन् ।

बौद्ध विहार, वहाः बहीको सम्पर्कमा रहेकाहरूका छोरा-छोरी, आफन्त र साथीहरूले यो परियति शिक्षा अध्ययन गर्दै आएका छन् । परियति शिक्षामा शुरूमा कक्षा १-३ सम्म, त्यसपछि कक्षा ७ सम्मको व्यवस्था गरियो भने अन्ततः कोविद अन्तिम वर्ष भनी १० कक्षा सम्मको अध्ययन व्यवस्था गरियो । शुरुदेखि नै विद्यार्थीहरूले बडो श्रद्धा र अभिरूचीपूर्वक यो शिक्षा अध्ययन गर्दै आइरहेका छन् । वस्तुतः परियति अध्ययन गर्ने र नगर्न विद्यार्थीहरूका बीच पनि यसले ठूलो प्रभाव एवं छाप छोडेको छ । केही वर्ष अगाडी देखि परियतिपद्धने विद्यार्थीहरूमा र यस परियति शिक्षाको उत्तरोत्तर उन्नति-प्रगति हुनुपर्छ भन्ने शुभ चिन्तकहरूमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षालाई व्यवस्थित ढंगले अगाडी बढाई शिक्षा प्रणाली अनुरूप वैज्ञानिकीकरण गरिए लानुपर्ने सचेतता आएको देखिन्छ ।

परियति शिक्षालाई निश्चय पनि वैज्ञानिकीकरण गर्नु पर्ने हो । तर यस्को लागि दक्ष जनशक्ति, आर्थिक संकलन र व्यवस्थापन पक्ष पनि मजबूत हुनु नितान्त आवश्यक कुरा हुन् । यस्ता आवश्यक कुराहरूको निकासा खोजन २०५७ अश्विनमा बौद्ध महिला संघ नेपालले ‘नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा विकास’ नामक दुईन्द्रिये कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरी भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थाविर, भिक्षु शीलभद्र महास्थाविर र भिक्षु कोण्डन्यको संयोजकत्वमा क्रमशः ‘शिक्षक-शिक्षिका तथा शिक्षण पद्धति’ केन्द्रको व्यवस्थापन, र ‘पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक’ समितिहरू गठन गरी यक्षिन्चित कार्यहरू पनि थालेका थिए । तर आवश्यक कदमहरू खासै भएन । अन्ततः बौद्ध महिला संघ नेपालको पहलमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षालाई अभ व्यवस्थित पार्दै लान नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा नियमावली २०५८ पारित भएको छ । नियमावली अनुसार सम्बन्धित सबैले आ-आपनो जिम्मेवारी बहन गर्ने तर्फ उन्मुख हुन सके निश्चय पनि नेपाल बौद्ध परियति शिक्षालाई व्यवस्थित गर्दै अगाडी बढाउन सकिने हुन्छ । वास्तवमा परियति शिक्षाको अवधारणा विकास अनुरूप त्रिभुवन विश्व विद्यालयमा (Post Graduate Diploma in Buddhist Studies (PGD) शुरू गरेका हुन् । यहाँ आवश्यक विद्यार्थीहरू पुनर सकेका छैनन् । त्यसैले हामीले नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाका विद्यार्थीहरूलाई कोविदक उत्तीर्ण पछि (PGA) अध्ययन गर्नु हुने सरकारी मान्यता (Equivalent Certificate) दिलाउने तर्फ सोचलाई अधि बढाउन पर्ने अपरिहार्यता देखिन्छ । तर परियतिलाई अझै व्यवस्थित ढंगमा अधि लानु पर्छ -यसपछि सम्भवव्यताको लक्षण मूरतरूपमा परिणत हुदै जाने हुन्छ ।

हाल नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको शिक्षालय भिक्षु सुदूरघोष महास्थाविर र केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु शीलभद्र महास्थाविर रहनुभएको छ भने यस्को प्रधान केन्द्र मणिमण्डप विहार, पाटनमा छ । यदैपि परीक्षार्थी एवं कतिपय परीक्षा के न्द्रहरूको असन्तोषका बाबजूद पनि अहिले भरखरै मात्र वि.सं. २५४५ औं को नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको वार्षिक परीक्षा समाप्त भएको छ । यथार्थतः परियति शिक्षा राष्ट्रियस्तरमै अगाडी बढिसकेको भएर पनि यसमा सुधारात्मक कार्यहरू अझै धैरै हुन बाँकी छ, यो स्वीकार्य छ । तर कमीकमजोरीमा कसैले पनि व्यक्तिगत तवरमा व्यक्तिगत लाङ्घाना लगाएर हामी पन्छिन् पनि व्यवहार सम्मत हुन्छ या हुँदैन ? - हामी आफैले सोच्नु पर्ने भएको छ । मूलतः संस्थागत कार्यलाई ध्यानाकृप्त गरिनु पर्ने देखिन्छ । जे होस् यस वर्ष पनि झण्डै एक हजार विद्यार्थीहरूले सबै तहका परीक्षाहरूमा सम्मलित भएका छन् । विद्यार्थीहरूको सहभागितालाई हामीले निश्चय पनि सचेतता अपनाई यस बौद्ध परियति शिक्षालाई कसरी निरन्तरता दिई अधि बढाने भन्ने विषयमा धर्मप्रेरिती हामी सबैको ध्यान केन्द्रित हुने सबैको लागि सुखकर हुने भएर नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको विकासमा सबैले टेवा पुऱ्याउन सकोस भनी आनन्दभूमि शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

डा. बाबासाहेब अम्बेडकरका कृतिहस्तको अध्ययन गदा

■ श्री ठाकुरमान शाक्य

डा. बाबासाहेब अम्बेडकर भारतको महाराष्ट्र राज्यको तत्कालिन मुख्यमन्त्री श्री एस.वि.चेभानको शब्दहस्तमा “डा. अम्बेदकर जो भारतको संविधानको प्रमुख निर्माण थिए उहाँ संविधानवेता तथा संसदीय नेताको रूपमा मात्र होइन कि एउटा प्रखर विद्वान् र अति गतिशील समाज सुधारकको रूपमा पनि विश्वविद्यात हुनुहुन्थ्यो”। उहाँ सन् १९१९ साल अप्रिल १४ गते जन्मनु भएको थियो। उहाँले भारत र वेलायतबाट कानूनी शिक्षा हासिल गरी एक सफल वारीष्ट भएर काम गर्नुहुन्थ्यो। भारत स्वतन्त्र भएपछि श्री महात्मा गान्धी र श्री जवाहर लाल नेहरु समेतले उहाँलाई स्वतन्त्र भारतको प्रथम संविधान निर्माण गर्ने जिम्मा लिन आग्रह गरे अनुसार उहाँले स्वतन्त्र भारतको संविधान निर्माण गर्नमा प्रमुख भूमिका खेल्नुभयो। त्यसपछि रुढीवादले जकडिएको भारतमा उहाँले समाज सुधारको लागि ठूलो योगदान गर्नुभयो। उहाँले एसियामा प्रथम समाज सुधारको रूपमा भगवान् गौतम बुद्धलाई पाउनु भयो र आफ्नो लाखौं अनुयायीहरूको साथमा उहाँ बुद्धधर्ममा प्रवेश गर्नुभयो।

उहाँले असंख्य पुस्तकहरू र लेखहरू लेखेर जानुभएको थियो। उहाँको केही कृतिहस्त उहाँकै जीवनकालमा प्रकाशित भए। तर धेरै कृतिहस्त उहाँले प्रकाशित गर्न भ्याउनु भएन, तसर्थ उहाँको मृत्यु सन् १९५६ डिसेम्बर ६ का दिन भयो। उहाँको अंप्रकाशित कृतिहस्तको संकलन, सम्पादन र प्रकाशनको लागि महाराष्ट्र राज्य सरकारको शिक्षा विभागले तत्कालिन

शिक्षा मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा एउटा कमिटी गठन गयो र उक्त कमिटीले प्राप्त सबै कृतिहस्तलाई प्रकाशित गयो। उहाँको सम्पूर्ण कृतिहस्तको सूचि यस्तो छ।

Dr. BABASAHEB AMBEDKAR WRITINGS AND SPEECHES

- Vol. 1 : Castes in India.
- Annihilation of Caste.
- Maharashtra as a Linguistic Province.
- Need for Checks and Balances.
- Thoughts on Linguistic States.
- Ranade, Gandhi and Jinnah.
- Evidence before the Southborough Committee.
- Federation Versus Freedom.
- Communal Deadlock and a Way to Solve it.
- States and Minorities.
- Small Holdings in India.
- Mr. Russel and the Reconstruction of Society.
- Vol. 2 : In the Bombay Legislature, with the Simon Commission and at the Round Table Conferences – 1927 to 1939.
- Vol. 3 : Philosophy of Hinduism.
- India and Pre-Requisites of Communism.
- Revolution and Counter-Revolution Buddha or Karl Marx.
- Vol. 4 : Riddles in Hinduism.
- Vol. 5 : Essays on Untouchables and Untouchability.
- Vol. 6 : As a member of Governor-General's Council, Constituent Assembly and Parliament – 1942-1956.

Vol. 7: Who were the Shudras The Untouchables.

Vol. 8 : Pakistan or Partition of India.

Vol. 9 : What Congress and Gandhi have done to the Untouchables.

Mr. Gandhi and Emancipation of the Untouchables.

Vol. 10 : Problem of the Rupee.

Evolution of Provincial Finance in British India.

Vol. 11 : Miscellaneous Writings.

उहाँको अध्ययन अनुसार भारतको प्रामाणिक इतिहास ६४२ B.C. देखि शुरु भएको पाइन्छ। त्यसबेला मगध राज्य जुन हालको विहारमा पर्दछ, त्यसको स्थापना सुसुग भन्ने राजाले स्थापना गरेको थियो जो आर्य थिएनन् तर नागा वंशका थिए। सुसग साम्राज्य ४१३ B.C. सम्म रहेको पछि चन्द्र गुप्त मौर्यले राज्य हत्यायो। उहाँ पनि नागा नै थिए। सम्राट अशोक मौर्य वंशकै थिए। मौर्य राज्य करीव १४० वर्ष सम्म रह्यो। त्यसबेला भारतमा बुद्ध धर्मको व्यापक प्रचार भएको थियो।

त्यसपछि पुण्यमित्र भन्ने साववेदी ब्राह्मण राजा भए। उनले ब्राह्मण धर्मको उत्थानको लागि बुद्ध धर्मलाई नाश गर्न थाल्यो। उहाँको बुद्ध धर्मलाई नाश गर्ने अभियानको एउटा नमूना थियो-- एउटा बौद्ध भिक्षु मार्नेलाई १०० सुन टुका दिने घोषणा। भारतीय विद्वान डा. हरिप्रसाद शास्त्री भन्नहुन्छ “सुगास (पुण्यमित्र) को राज्यमा बौद्धहरूको दशा यस्तो थियो कि एउटा चिनियाँ विद्वान अनुसार उनीहरूले पुण्यमित्रको नाम श्राप नदिइकन लिदैन थियो।”

ब्राह्मण धर्मको मूल ग्रन्थ “मनुस्मृति” हो। यो देववाणी भनेतापनि भारतीय इतिहासकारहरूले “मनुस्मृति” सुमति भारगवले १७० र १५० B.C. को बीचमा लेखेका हुन्।

ब्राह्मण राजा पुण्यमित्रले पनि १८५ B.C.मा राज गरेकोले पुण्यमित्रले नै उक्त ग्रन्थ प्रकाशित गराएका भन्ने कुरामा धेरै विद्वानहरू सहमत छन्। ब्राह्मण राजाले प्रकाशित गरेको हुनाले मनुस्मृतिमा बाहुनहरूलाई सबभन्दा ठूलो स्थानमा राख्ने गरेको पाइन्छ।

पुण्यमित्रले शुरु गरेको बुद्ध धर्मको विरोधी अभियान पछिसम्म रह्यो। डा. अम्बेडकरको भनाईमा मुसलमानहरूले हिन्दू देवताहरू नष्ट गरेको र पुण्यमित्रले बौद्ध स्थलहरू नष्ट गरेकोमा केही फरक थिएन।

डा. अम्बेडकरको विचारमां ब्राह्मणवादको विजयले निम्न कुराहरू ल्यायो।

१. ब्राह्मणहरू सर्वेसर्वा भए र राजाको हत्या गर्न पनि उनीहरूलाई छुट भए।
२. ब्राह्मणहरू विशेष सुविधा प्राप्त वर्ग भए।
३. पहिले वर्ण र जात बेगलाबेगलै थिए। बाहुनहरूले वर्ण र जात एउटै गरिदिए।
४. विभिन्न जातहरूको बीचमा भगडा र आपसमा विरोधी भावना फैलाए।
५. उनीहरूले शुद्र र महिलाहरूलाई ज्यादै तल्लो श्रेणीमा राख्यो।
६. सदाको लागि ठूलो सानोको भेदभाव ल्यायो।

मानसिक दुराचारबाट बच, मानसिक संयम गर,
मानसिक दुराचरण छोडी मानसिक सदाचरणमा लाग।

बैंक अफ काठमाण्डू लिमिटेड
Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box : 9044 Kathmandu, Nepal

Tel : 231556, 231557, 231558, 231674, 231575,

Fax : 223279, Tlx : 2820 BOK NP

SWIFT : BOKLNPKA, E-mail : moti@bok.com.np

७. पहिलो समाज र कानून लचिलो थियो । मनुस्मृतिले त्यसलाई कडा बनायो । यसको विरोध विशेष गरी क्षेत्रिय राजाहरूले गरे र उनीहरूले पनि क्षेत्रिय मात्र राजा हुन्छ, बाहुन राजा हुन पाइदैन भन्ने अभियान चलायो । ब्राह्मणहरूले हतियार बोक्न हुँदैन र राजाको विरुद्ध उठ्नु सबैभन्दा ठूलो अपराध हो आदि आदि । तर पछि बाहुनहरूले मनुस्मृति नै हिन्दू धर्मको सर्वमान्य ग्रन्थ बनाउन सफल भए ।

डा. अम्बेडकरले प्रजातान्त्रिक देश धर्म निरपेक्ष हुनुपर्दछ भन्ने तर्क दिनुभयो । त्यस्तै हिन्दू धर्मले ठूलो-सानो जातको भेदभाव राख्ने भएकोले यो प्रजातान्त्रिक मूल सिद्धान्तहरू जस्तै (क) समानता (Equality); (ख) स्वतन्त्रता (Liberty); र (ग) मातृत्व (Fraternity); का विरोधी हुन् । उहाँकै तर्कलाई मानेर भारतको सविधानले भारतलाई धर्म निरपेक्ष राज्य बनायो । हाम्रो नेपालमा पनि हिन्दू राज्य घोषणा गरेर कसरी प्रजातान्त्र फट्टाउन सक्छ विचारणीय छ ! हिन्दू धर्मको एउटा मूल आधार जातपात भएकोले यसले ठूलो-सानोको भावना ल्याउँछ । यस्तो स्थितिमा सबैलाई समान अधिकार प्रदान गर्ने प्रजातान्त्रिक सिद्धान्त लागू हुँदैन । हाल जनजाति महासंघ र अरुहरूले ४८% प्रतिशत नेपालीहरू चार वर्ष जस्तै : ब्राह्मण, क्षेत्रिय, वैश्य र शुद्रभित्र नआउने भएकोले नेपाललाई हिन्दू राज्य भनी घोषणा गर्दा जनजातिहरूलाई पाखा र हिन्दू वर्णाश्रममा पर्नेहरूलाई काखा भयो भनी आवाज उठाइरहेका छन् ।

मनुस्मृति जस्तै महाभारत र रामायणलाई ज्यादै प्राचीन ग्रन्थ भन्ने चलन छ । त्यसैले जिज्ञासु इतिहासकार-हरूले महाभारत र रामायणको बारेमा पनि खोजि गरेका छन् । डा. अम्बेडकरले पनि यसबारे लेख्नु भएको छ । महाभारत ग्रन्थ कहिले लेखेका थिए भन्नेबारे विभिन्न विद्वानहरूको विभिन्न मत छन् ।

तर धेरै विद्वानहरू भन्दछन् कि वेदव्यासले शुरुमा लेखेको कौरव र पाण्डवहरूको लडाईको चर्चालाई “जया” भनिन्थ्यो । त्यसमा करीब २४,००० श्लोकहरू थिए । यो किताव करीब २०० A.D. ताका लेखेका थिए । त्यसपछि व्यासका शिष्यहरू जस्तै: वैशाम्बप, सुमन्त, जेमिनी, पाला र शुक्तहरूले पनि “जया” ग्रन्थहरूलाई थपथाप गरी “भारत” भन्ने ग्रन्थ लेखे । पछि स्त्रुति भन्ने व्यक्तिले “महाभारत” भनेर लेखे । त्यसबेलासम्ममा महाभारतमा ९६,८३६ श्लोकहरू भैसकेका थिए । यसरी विस्तृत गरिएको महाभारतमा खाली लडाईमात्र वर्णन गरेको नभै धर्मशास्त्रका कुराहरू पनि समावेश भए । महाभारत ग्रन्थमा पछि-पछि “हुन” हरूको बारेमा र हुँदा-हुँदा मुसलमानहरूको बारेमा पनि कुराहरू थिएन थाल्यो । वाणपर्वको १९० अध्यायको २९ श्लोक । यसरी महाभारत ग्रन्थमा थपथाप गर्ने काम A.D. 1200 सम्म चल्यो ।

महाभारत जस्तै रामायण पनि कथा पुरानो थियो, तर ग्रन्थको रचना पछि भए । राम र रावणको संघर्ष प्राचीनकालमा भएको होला तर त्यस ग्रन्थको रचना वाल्मीकिले पछिं मात्र गरेको र त्यसमा थपथाप हुँदै गयो र कुनै कुनै भाग महाभारत ग्रन्थपछि पनि लेखिए ।

त्यस्तै भारतमा नाम चलेका पुराणहरू १८ वटा छन् । तिनीहरू A.D. 900 देखि A.D. 1200 सम्म लेखिएका देखिन्छ ।

यसरी भारतमा हिन्दू धर्मका प्राचीन ग्रन्थहरू जुन हिन्दू धर्मको आधारहरू हुन् तिनीहरू धेरैजसो पुण्यमित्र बाहुन राजा र गुप्त राजाहरू जस्तै : चन्द्रगुप्त, समुद्रगुप्त आदिको पालामा इस्वी सम्बत् २०० देखि ४०० वर्ष A.D. ताका लेखिएका देखिन्छ । जबकि बुद्ध धर्म इसा सम्बत्को ४५० वर्ष अगाडिदेखि प्रचलित भैसकेका थिए । राजा अशोकले इस्वी सम्बत् ३०० वर्ष अगाडि भारत र एसियाका अरु राष्ट्रहरूमा फैलाई सकेका थिए ।

तिमीले आफ्नो घर अगाडी फोहर गर्न्य हुँदै अरुको घर पछाडी फोहर र गर्न्य छ भनिरहने गर्नु हुन् ।

- चीनिया दार्शनिक

जीवन रहश्य (विषयना ज्ञान)

■ सम्यक्‌सम्बोधि प्राणपुत्र

शरीरबाट हुने कर्महरूलाई निम्नअनुसार विभाजन गर्न सकिन्छ ।

इन्द्रिय विषय	इन्द्रिय द्वार	ग्रहण गर्ने चित्त
दृश्य	आँखा (चक्खुपसाद)	देख्ने चित्त (चक्खुविज्ञान)
शब्द	कान (सोतपसाद)	सुन्धने चित्त (सोतविज्ञान)
गन्ध	नाक (घाणपसाद)	सुन्धने चित्त (घाणविज्ञान)
रस	जिब्रो (जिव्हापसाद)	स्वाद लिने चित्त (जिव्हाविज्ञान)
स्पर्श	काय (कायपसाद)	छुने चित्त (कायविज्ञान)
विचार	मन (हदयवत्थु)	विचार गर्ने चित्त (मनोविज्ञान)

हिन्दू शिक्षामा आँखा, कान, नाक, जिब्रो र छालालाई ज्ञानेन्द्रिय र अन्यलाई कर्मेन्द्रिय भनिएको छ । तर बुद्ध शिक्षामा सबैलाई इन्द्रिय मात्र भनिन्छ । आँखाले देख्दैमा ज्ञान बढ्ने होइन त्यसैले ज्ञानेन्द्रिय होइन र देख्नु पनि ऐउटा कर्म हो त्यसैले कर्मेन्द्रिय पनि हो । हिन्दू शिक्षामा छालालाई मात्र इन्द्रिय मानिएको छ तर बुद्ध शिक्षामा छाला, रगत मासु, हड्डी, नसा सबैमा स्पर्श गर्ने क्षमता रहेकोले यी सबैलाई काय भनिन्छ ।

दृश्य, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श इन्द्रिय विषयहरू र आँखा, कान, नाक, जिब्रो, काय इन्द्रिय द्वारहरू भौतिक तत्व (रूप) हुन् । ग्रहण गर्ने चित्तहरू, विचार भने चित्त (नाम) हुन् । यी इन्द्रिय विषय, इन्द्रियद्वारहरू इन्द्रियातीत व्रह्म वा परमात्माको अंश, आत्मा, जीव पुद्गल प्राणी होइनन् । किनकि विज्ञान चित्त अनित्य हुन्छ । जस्तै: बुद्ध शब्द नआउँदा बुद्ध शब्द सुनिदैन, पहिले सुनिएको हराएर जान्छ ।

ब्रह्म वा ईश्वर होइनन् । जस्तै मूर्ति, फोटो, ओम् आदि आकार (दृश्य) र रंग मात्र हो । ईश्वर शब्द अ आ इ ई आदि आवाज (शब्द) मात्र हो । इन्द्रिय विषयले इन्द्रिय द्वारमा ठक्कर खाएपछि मात्र देख्ने आदि विज्ञान चित्त उत्पन्न हुन्छ । आँखा देख्ने माध्यम भएकोले द्वार भनिएको हो । त्यसरी नै अन्य द्वार र विषयहरू बारे सम्फन्नु पर्दछ । विज्ञान चित्तहरू पनि इन्द्रियातीत व्रह्म वा परमात्माको अंश, आत्मा, जीव पुद्गल प्राणी होइनन् ।

Peace of the world is based on peace in the family.

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal
Tel : 243706, 246234, 255088, 263600, Fax : 977-1-243726, E-mail : bishwa@ccnep.com.np

विज्ञान चित्त उत्पन्न भएको क्षणमा पूर्ण होस् नआएमा सम्बन्धित पूर्वसंस्कार (अनुभव, आदत, बानी, प्रारब्ध) हरू प्रकट भएर आउँछन् । हामीले जति पनि कार्य गर्छौं प्रत्येकमा भौतिक तत्त्व (रूप) संग मानसिक भाव (नाम) पनि मिश्रित हुन्छ । जुन मानसिक भाव (नाम) ले ग्रहण गरिन्छ त्यसैको संस्कार बन्दछ र पूर्वसंस्कार उत्पन्न हुदा त्यही मानसिक भाव (नाम) र आकार आदि विषय प्रकट भएर आउँछ । जस्तैः बुद्धको फोटो देख्दा आकार र रंगसँग श्रद्धा राख्दा श्रद्धाको र कोध गर्दा कोधको संस्कार बन्दछ । पूर्वसंस्कार प्रकट हुँदा त्यही आकार र रंगसँग श्रद्धा वा कोध उत्पन्न हुन्छ । यही उत्पन्न पूर्वसंस्कारको विषय र मनोभावको आधार मा वर्तमान देखिएको आदि विषयलाई रातो, निलो, लाम्चो, गोलो, पशु, मानिस, तेरो मेरो, राम्रो, नराम्रो आदि ढंगले संज्ञा चित्तले चिन्दछ । यो चिन्ने काम आत्मा वा व्यक्ति वा बाट्य ईश्वरबाट भएको होइन । जस्तैः साँप कुल्लिएर डराएको व्यक्तिले राति डोरी कुल्लिना साथ साँपको पूर्वसंस्कार प्रकट भएर साँप भनी ठान्दछ । तर साँप नकुल्लिने व्यक्तिले साँच्चै कै साँप कुल्लिए तापनि डोरी भनी समिक्न्छ । यसरी उत्पन्न पूर्वसंस्कारको आधारमा मात्र संज्ञाले चिन्न सक्ने हुदा विषय ग्रहण गर्दा पूर्ण होस् नभएमा अविद्यावश मिथ्याधारणा उत्पन्न भई मिथ्या विचार, वचन र कायिक कर्महरू गर्न पुगिन्छ । जस्तैः राजकुमारीले ईश्वर (सत्य) एउटै छ भन्ने अर्थमा एउटा औला ठड्याएर देखाउँदा कालीदास (संस्कृत कवि) ले एउटा आँखा फोडिदिन्छु भन्ने अर्थ लगायो र त्यसो भए म तिम्रो दुईटा आँखा फोडिदिन्छु भनी दुईवटा औला ठड्यायो । न्याउरीको मुखमा रगत देख्दा मालिकले न्याउरीले मेरो बच्चा मारेछ भन्ने मिथ्याधारणा बनायो र कोधले न्याउरी मारिदियो । त्यसैले यस क्षणमा होस् ल्याउनु नै सतिपटठानको मुख्य विशेषता हो ।

जबसम्म पूर्वसंस्कारहरू प्रकट भईआउदैनन् तबसम्म केही पनि थाहा नहुने निराकार अवस्थामा रही रहन्छ, यसलाई कर्मको सुतेको अवस्था वा अनुसयभूमि भनिन्छ । तर यो निराकार ब्रह्म वा ईश्वर वा आत्मा होइन । वर्तमानमा ग्रहण गरेको विषयलाई आधार गरी

तत्सम्बन्धित संस्कारहरू, ठीक होस् वा बेठीक, सम्भन्नाको रूपमा साकार भई प्रकट हुन्छन् । यो साकार सम्भन्ना पनि ब्रह्म वा ईश्वरको साक्षात्कार होइन, पूर्वकर्महरूको संस्कारित निमित्त मात्र हो । जप, किर्तन, भजन आराधना, मूर्ति पूजा, ईश्वर चिन्तन, गीत, कविता, पाठ आदि कुनै पनि कर्महरूको लगातार अभ्यासले जुन संस्कार बस्छ त्यही मात्र सम्भन्नाको रूपमा प्रकट हुन्छ । त्यसैले यी पूर्व कर्महरूका निमित्तलाई ईश्वर, आमाबाबा, भूतप्रेत, गीत, पाठ ज्योतिलिङ्ग वा आत्मा आदिले दर्शन दियो भन्नु अज्ञानता मात्र हो ।

यदि सम्भन्ना स्पष्ट भएमा उज्यालो भईआउनेछ । किनकि त्यस क्षण मानसिक विकार (पञ्चनीवरण) नहुनाले मन एकाग्र (समाधि) भएको हुन्छ । जुनसुकै विषयको पनि त्यसरी स्पष्ट सम्भन्ना आई समाधि भएमा शान्त सुखदायी अवस्था रहन्छ । यो समाधि सुख वा शान्तिलाई पनि ईश्वरको साक्षात्कार वा बोली समिक्नु अज्ञानता हो ।

संज्ञाले सकारात्मक ढंगले चिनेमा सुखदायी अनुभूति, नकारात्मक ढंगले चिनेमा दुःखदायी अनुभूति हुन्छ । सुख, शान्ति वा दुःख पीडा अनुभूति गर्ने वेदना (अनुभूति) चित्त मात्र हो कुनै व्यक्ति विशेष वा आत्मा होइन । जस्तै बुद्धप्रति श्रद्धा गर्नेले बुद्धको फोटो देख्दा सकारात्मक ढंगले श्रद्धाले चिन्दछ र मनमा सुखदायी आनन्द अनुभव गर्दछ । तर कोध गर्नेले नकारात्मक ढंगले चिनेर कोध उत्पत्ति गरेर दुःख, छटपटी, पीडा अनुभव गर्दछन् । पूर्वसंस्कार उत्पन्न हुँदा मनको स्थान मुटु (हदयवत्थु) बाट सुरु भएर जतिजति संस्कार उत्पन्न हुन्छन् त्यतित्यति बढौदै शरीरभरि नै फैलिन्छन् । सुखदायी वा दुखदायी अनुभूतिहरू सबै पूर्वकर्मको फल (मनोमयी) हुन् । जस्तै पुण्य गर्नेले पुण्यको सम्भन्ना गर्दा आनन्द, प्रीति अनुभूति गर्दै भने हिंसादि पाप गर्नेले हिंसादि सम्भिक्तै ल्याउँदा दुःख पीडा अनुभूति गर्दै ।

यसरी सुख वा दुःख वा सुख पनि नभएको दुःख पनि नभएको उपेक्षा वेदनाकै आधारमा नयाँ कर्म बन्ने विभिन्न चित्तहरू उत्पन्न हुन्छन् । जीवन प्रवाहलाई

फैलाउने वा बढाउने हुनाले यसलाई संस्कार भनिन्छ । सुख वेदना भएमा लिने लोभादि इच्छा हुन्छन् भने दुःख वेदना हुदौ हटाउने कोधादि इच्छा उत्पन्न हुन्छन् ।

यिनै इच्छाहरूले विषयसंग टाँसिने, आहा राम्रो भनी सुन्दरता देख्ने राग (लोभ, आशक्ति, तृष्णा, वासना, रति, प्रेम) चित्त; नराम्रो भनी अवगुण देख्ने, दोष खोज्ने, होच्याउने, व्यंग गर्ने, नाश गर्ने, हटाउने कोध ढ्रेष, हिंसा, प्रतिधात) चित्त; अरुको प्रगति हेर्न नसकि डाह हुने ईर्ष्या चित्त; आफुसमान अरु नहोस् भनी आफूद्वारा अरुको भलाई गर्न नचाहने कञ्जुसी (कृपणता, मात्स्य) चित्त; मैहनत गर्न भन नपर्ने, तन्दा, निद्रा लाग्ने आलश्य चित्त; लक्ष्यमा मन स्थिर नभई के गर्हं के गर्हं हुने चञ्चल चित्त; भएपनि नभएपनि कुनै गुण देख्नै म मेरो भनी फूर्ति लाउने अहंकार चित्त; यथार्थ नजानी दोधारमा पर्ने शंका चित्त; वास्तविकता थाहा पाउन नसक्ने अज्ञानता (मोह) चित्त; अकुशल कर्म गर्न लाज नहुने निर्लज्जता (अहिरिक) चित्त; अकुशल कर्म गर्न डर नलाग्ने निडरता (अनोतप्प) चित्त; आदि अकुशल चित्तहरू ।

सत्कर्मप्रति विश्वास र प्रसन्नता हुने श्रद्धा चित्त; अकुशल कर्म गर्न लाज (हिरी) चित्त; अकुशल कर्म गर्न डर (ओतप्प) चित्त; दुखीप्रति दया गर्ने करुणा चित्त; सबैलाई आफूसमान देख्ने मैत्री चित्त; प्रत्येक कर्ममा होस राख्ने स्मृति चित्त; यथार्थ विश्लेषणात्मक ज्ञान गर्ने प्रज्ञा चित्त; खराव कामबाट अलग्याउने विरति चित्त; प्रतिक्रिया नगरी मध्यस्थ हुने तत्र मज्जतत्ता चित्त; शरीर मन हलुका बनाउने लहुता चित्त; आदि कुशल चित्तहरू ।

कुशल चित्तसंग मिले कुशल हुने, अकुशल चित्तसंग मिले अकुशल हुने वीर्य (प्रयत्न), समाधि (लगानशीलता एकाग्रता), चेतना (प्रेरणा दिने), छन्द (इच्छा), अधिष्ठान, वितर्क (लक्ष्य बनाउने), विचार (लक्ष्यमा राख्ने), प्रीति (रोमाञ्च) आदि प्रकीर्णक चित्तहरू उत्पन्न गरी विभिन्न तर्कना, योजना, कल्पना बन्दछन् ।

सम्भन्ना आएदेखि कल्पना योजना बन्ने सम्पूर्ण नयाँ संस्कारहरू मानसिक हुन् । यसलाई कर्मको व्युझेको अवस्था वा परयुटानभूमि भन्दछ ।

सुखदुःख अनुभूति गरिलिने वा हटाउने तृष्णा, योजना प्रवल भएमा जुन अंगवाट कर्म गरिनुपर्ने हो त्यसै अंगमा भौतिक तत्व (रूप) उत्पन्न भएर त्यस अंगमा हलनचलन हुन्छ । जस्तै हेर्ने इच्छा भएमा हात अगाडि सार्ने, हिँडने इच्छा भएमा खुट्टा सार्ने, सुत्ते इच्छा भएमा पल्टिने आदि हुन्छन् । यी सबै वाचिक, कायिक कर्महरू गर्न भारी, हल्का (पृथ्वी); तातो चिसो (अग्नि); बहने, ढीक्का पर्ने, टाँसिने (जल); हल्लिने, कसिसिने, दरो हुने, चल्ने (वायु) महाभूतहरू र देख्ने सुन्नेमा पसादधातुहरू पूर्वसंस्कारअनुरूप उत्पन्न हुन्छन् । शरीरमा पाइने २८ प्रकारका भौतिक तत्व (रूप) हरूमध्ये चार महाभूत मात्र सजिलै थाहा पाउन सकिन्छ । श्वास प्रश्वास वायु महाभूत मात्र हो, कुनै प्राण आदि होइन । यी वाचिक, कायिक कर्महरूलाई कर्मको पार तरेको अवस्था वा वितिकमभूमि भनिन्छ ।

तर सुखदुःख अनुभव हुँदा नै पूर्ण होश राखी इच्छा वृद्धि नगरेमा नयाँ चिन्तन, वचन वा कायिक

With Best Compliments
of

CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 243120, 252124
Fax : 977-1-231043
E-mail : cecon@mail.com.np

कर्महरु गर्नुपर्ने छैन । त्यसैले जीवन प्रवाह लम्ब्याउन नचाहनेले तृष्णा वृद्धि गर्न हुँदैन । जबसम्म तृष्णा उत्पन्न हुन्छ तबसम्म नयाँ जीवन सुखदुःख अनुभव गरी जुन अन्तिम चित्त स्वभाव हुन्छ त्यसै चित्तस्वरूप नयाँ जन्मगति निर्धारण भई जन्म हुन्छ । मृत्यु अवस्थामा गरिने कर्म, पहिले गरिएको कर्मको उत्पन्न संस्कार कर्मनिमित्त र नयाँ जन्म हुनसक्ने गति बारे संकेत गतिनिमित्तअनुसार अन्तिम चित्त अवस्था बन्दछ । यदि कुशल भएमा सुगति (मानिस, देवता, ब्रह्मा) गति र यदि अकुशल भएमा दुर्गति (पशुपक्षी, असुर, प्रेत, नरक) गति प्राप्त हुन्छ । मानिसको हकमा वीर्य र रज संयोग परेको क्षणमा तृष्णाले उत्पन्न नयाँ जन्म गराउने विज्ञाण चित्त प्रवेश गर्दछ, जसलाई गर्भधारण वा भव भनिन्छ । यो विज्ञाण चित्त नित्य आत्मा होइन । तृष्णाको कारण (कार्य कारण) ले उत्पन्न पूर्वसंस्कारमा आधारित चित्त मात्र हो । जसरी रोपिएको वीजले मलजल आदि प्राप्त गरी नयाँ बोट बन्दछ र पुरानो वीज नष्ट हुन्छ त्यसै यस गर्भधारण भएदेखि पूर्वसंस्कारलाई ग्रहण गर्दै नयाँनयाँ विज्ञाण चित्त बन्दै परिवर्तन हुँदै जान्छ । जीवन प्रवाह हुने सुगति दुर्गति वा मोक्ष सबै आफ्नै होश बेहोश, ज्ञान अज्ञान चित्तकै विषय भएकोले जन्ममरणको चक्र चलाउने वा मोक्ष गरिदिने ईश्वर वा बाह्य शक्ति होइन त्यसैले आफ्नो बारेमा उत्पन्न हुने सम्पूर्ण स्वभाव वा जीवन रहश्यको जिम्मेवारी आफैमा हुन्छ अन्य कसैलाई दोषारोपण गर्ने वा आधार मान्ने अवसर छैन । किनकि जीवनको गाडी (कर्म) चलिरहेछ, तर चालक (कर्ता) छैन ।

यसरी कुनै पनि कर्म गर्न त्यसबारे पूर्वसंस्कार हुनुपरेकोले कहिले पनि नदेखेको, नसुनेको, नसुधेको, स्वाद नलिएको, नछुएको, विचार नगरेको विषयमा कल्पनासम्म पनि गर्न सकिदैन । गरिएको कर्म पनि बार बार अभ्यास गर्नाले कर्म-संस्कार-कर्म चक्र प्रबल बनाई इच्छानुसार भौतिक तत्व (रूप) हरू उत्पन्न भएर मात्र इच्छा प्रदर्शन गर्न सकिन्छ ।

आफ्नै कर्म-संस्कार-कर्म चक्रको कारणले लम्बिने जीवन प्रवाह दुःखदायी हो जुन तृष्णाद्वारा बन्दछ ।

अविरल र द्रुतगतिले विनास हुने नामरूपको स्वभावहरू अनित्य, क्षणिक, परिवर्तनशील छन् ती सब दुःखदायी छन्, जुन दुःखदायी छन् ती हाम्रो अधिनतामा छैनन् । त्यसैले अनात्म छन् र आहा राम्रो भनी प्रशंसायोग्य नभएको अशुभ छन् भनी यथार्थ ज्ञान जगाई देख्न आदि क्षणमानै पूर्वसंस्कार उत्पन्न नहुने गरी पूर्ण होस् राखी देखेको आदि मात्र गरी म, मेरो, जीव, आत्मा, स्त्री, पुरुष, हिन्दू बौद्ध, कांग्रेस, कम्युनिष्ट नै हुँ भन्ने आत्मभाव (आत्मावादी, साम्प्रदायिक, दलगत भावना) लाई त्यागी शरीरपति अनाशक्त भई तृष्णाहरूलाई अशेषरूपमा त्याग्नसके निर्वाण प्राप्त हुन्छ । यही निर्वाण प्राप्ति र यथार्थ सम्यक् जीवन यापनको लागि अष्टागिक मार्ग अपनाउनु एक मात्र उपाय हो । जस्तै वितिकम्भूमि लाई सुधार गर्न सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीविका (विरति चित्तहरू) परयुटठानभूमिलाई सुधार गर्न सम्यक् व्यायाम (वीर्यचित्त) सम्यक् स्मृति, सम्यक् समाधि र अनुसयभूमिलाई सुधार्न सम्यक् दृष्टि (प्रज्ञा चित्त) सम्यक् संकल्प (वितर्क चित्त) मार्गहरू अपनाउनुपर्दछ ।

कर्म-संस्कार-कर्म चक्रलै सुखदुःख त्याउने भएकोले अकुशल कर्म छोडी (सबै पापस्स अकरण) वारित्र शिक्षापद पालन गर्नु, कुशल सञ्चय गर्ने (कुसलस्स उपसम्पद) चारित्र शिक्षापद पालन गर्नु र सतिपटठान अभ्यास गरी विपस्सना ज्ञान जगाई आफ्नो मनोवृत्तिहरूलाई जानी शनै शनै सुधार गरिलग्नु (सचित्त परियोदपन) नै यथार्थवादी बुद्धिजीविहरूको सही शिक्षा (एत बुद्धानुसासन) हो । मानवता विकासको लागि आवश्यक कुशल कर्महरू चारित्र शिक्षापदमा समावेश भइसकेको र आवश्यक भएमा अरु पनि समावेश गर्न सकिने भएकोले चारित्र शिक्षापद पालन गर्न छोडी परम्परागत पर्व, कर्मकाण्ड संस्कृति संस्कारहरू मानी साम्प्रदायिक बन्न उचित हुँदैन । जे गर्दा पनि स्वतन्त्र चिन्तनको प्रयोग गर्न सकिने, आफ्नो क्षमताअनुसार गर्न सकिने, अनुसन्धान गरी कार्य कारण बुझन सकिने प्रचलन नै यथार्थवादीहरूको संस्कृति परम्परा हुनुपर्दछ ।

बुद्ध धर्म प्रचारमा परियति शिक्षाको महत्त्व

- संगीता प्रधान, परोपकार उच्च मा. वि.

आज भन्दा करीब २६ सय वर्ष अगाडि सिद्धार्थ गौतमको जन्म हालको लुम्बिनी अञ्चल कपिलवस्तु नगर र देवदह नगर बीचको लुम्बिनी नामक बगैँचामा राजा शुद्धोदनका जेठी महारानी महामाया देवीको गर्भबाट भएको थियो । उनले आफ्नो बाल्यकाल देखि युवा अस्थासम्मको जीवन राजदरवारमा मोजमस्ती, सुखसयल र भोगविलासितामा बिताए । यसरी सिद्धार्थले आफ्नो युवावस्थामा आफ्ना सारथी छन्दकका साथ शहर भ्रमण गर्न भनी ४ पटक दरवारबाट निस्के । उनको यस भ्रमण गर्ने क्रममा उनले ४ निमित्तहरू देखे । प्रथम पटक बुढा, दोस्रो पटक रोगी, तेस्रो पटक मुर्दा र चौथोपटक एक भिक्षु देखे । जब उनलाई आफू लगायत संसारका प्रत्येक प्राणी यस्तो अवस्थालाई पार गरेर नै जानुपर्दछ भन्ने ज्ञान भयो तब उनको मनमा भिक्षु बन्ने इच्छा जागृत भयो र आघाड पूर्णिमाको शुद्ध रातमा उनले महाभिनिष्कमण गरे । उनले शान्तिको मार्गमा पहिलो पाइला चाले र जीवन मुक्तिको उपाय खोजनितर अग्रसर भए । यसरी उनले ६ वर्षसम्म दुष्कर चर्या गरी विभिन्न दुःख र कष्टहरूलाई भेलेर ती दुःख कष्टमाथि विजय प्राप्त गरी वैशाख पूर्णिमाको दिन पिपलको रुखमुनी बुद्धत्व प्राप्त गरे ।

यस प्रकार शान्तिका अग्रदूत र एसियाको ज्योति कहलिएका भगवान् बुद्धले धेरै वर्षसम्म क्यन बाधा, अद्वचन र दुःख कष्टको सामना गर्दै आफ्नो तन र मनद्वारा तल्लीन भइ वैशाख पूर्णिमाको दिन पिपलको रुखमुनी प्राप्त गरेको ज्ञानले आज यस संसारमा “बुद्ध धर्म” को नामले प्रसिद्धि पाएको छ । यस बुद्ध धर्ममा बुद्धका प्रमुख ५ उपदेशहरू पर्दछन् । ती हुन् - हिंसा नगर्नु, चोरी नगर्नु, भुठो नबोल्नु, व्यभिचार नगर्नु र लागू पदार्थ सेवन नगर्नु । यी ५ उपदेशलाई ‘पञ्चशील’ भनिन्छ । यसै कारणले आजको यस वैज्ञानिक युगमा बुद्ध धर्मको लोकप्रियता बढौ गएको पाइन्छ ।

हरेक नागरिकको हृदयमा बुद्ध धर्मप्रतिको आस्थालाई उत्प्रेरित गराउने उद्देश्यले पढाइने विषय हो ‘परियति शिक्षा’ । यही उद्देश्यपूर्तिको लागि ब. स. २५०७ मा ‘अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ’ द्वारा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको स्थापना गरियो ।

परियति शिक्षा बुद्ध धर्म र बौद्ध संस्कृतबारे ज्ञान दिने तथा विद्यार्थीहरूको चरित्र निर्माण गर्ने शिक्षा हो । ब. स. २०१९ मा त्रिशूलीबाट प्रारम्भ भएको यो शिक्षा ब. स. २०२० मा नेपाल अधिराज्यभर सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले अ.ने.भि. महासंघद्वारा शिक्षापद्धति अनुसार संस्थागत विकास गरियो ।

सर्वव्यापी बुद्ध धर्मको प्रचार प्रसारमा परियति शिक्षाले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको हुन्छ । अर्थात बुद्ध धर्मको प्रचारमा परियति शिक्षाको महत्त्व छ । परियति शिक्षा मात्र यस्तो एउटा माध्यम हो जसले साधारण जनमानसमना बुद्ध धर्मलाई सुपरिचित गराउँछ । यसले हरेक नागरिकलाई बुद्धधर्मबारे जाने अवसर प्रदान गर्दछ । परियति शिक्षाले बुद्ध धर्मको व्याख्या ज्यादै सरल र मीठो रूपमा गरेको पाइन्छ । यसले देशका विभिन्न क्षेत्रमा कक्षा सञ्चालन गरी बुद्ध धर्मबारे जनतालाई ज्ञान प्रदान गर्दछ । यसको प्रमुख उद्देश्य नै बुद्ध धर्मको सत्प्रभाव जनजीवनमा पार्ने हो ।

हाम्रो नेपाल जस्तो पिछडिएको र विकासोन्मुख देशमा त यस धर्मको महत्त्व भन् बढन गएको छ । नेपालका त्यस्ता कैयन स्थान र स्थलहरू छन् जहाँका जनताहरूलाई बुद्ध धर्मबारे कुनै ज्ञान हासिल भएको हुँदैन । तर यस समस्यालाई परियति शिक्षाले सुलभ र सरल तरिकाले समाधान गरिदिएको छ । त्यस्ता ठाउँहरूमा गई परियति शिक्षाले कक्षा सञ्चालन गर्दछ र त्यहाँका जनताहरूलाई बुद्ध धर्मबारे केही कुरा जाने मौका प्रदान गर्दछ ।

तसर्थ भगवान् बुद्धद्वारा प्रतिपादित भएको यस अमूल्य धर्मलाई आँच आउन नदिनमा नेपाल बौद्ध परियति शिक्षाको महत्त्वपूर्ण देन छ । परियति शिक्षाकै कारणले आज यो धर्म नेपालका प्रायः जसो ठाउँमा फस्टाउन थालेको छ । आजको यस संसारमा बुद्ध धर्मको व्यापकता दिनप्रतिदिन बढ्दै गएको पाइन्छ ।

यो परियति शिक्षाले विशेष गरेर बाल-बालिकाहरूलाई सुविधा प्रदान गरेको छ । बालबालिका भनेका भोलिका देशका निर्माणकर्ता हुन् । तसर्थ यस्ता भोलिका कर्णधार स्वरूप भएका बाल-बालिकाको उज्वल भविष्यको लागि यो शिक्षा अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण छ । तसर्थ यस्ता बाल-बालिकाहरूलाई कुसंगतमा पर्न नदिन, चरित्र हीन हुन नदिन, सत्यको मार्गमा हिंडाउन यस शिक्षाको प्रमुख हात छ । बालबालिका कुमालेको काँचो माटा जस्तै हुन्छन् । त्यसलाई कुमालेले जस्तो आकारप्रकारमा पनि परिवर्तन गर्न सक्दछ । तसर्थ यदि यस्ता बाल-बालिकालाई बाल्यावस्थामा नै बुद्ध धर्मबारे केही ज्ञान दिएर सुमार्गतिर डोञ्याउनु पर्दछ । जसको लागि परियति शिक्षाको खाँचो

पर्दछ । यदि हामीले उनीहरूमा बुद्ध धर्मको सत्प्रभाव छर्न सक्यौ भने भोलि बुद्ध धर्म अत्यधिक मात्रामा फस्टाउने छ भन्ने कुरामा दुईमत छैन । तसर्थ यसको लागि परियति शिक्षा आज अत्यावश्यक शिक्षा हुन पुगेको छ ।

यस प्रकार परियति शिक्षाले बुद्ध धर्मबारे बढी भन्दा बढी ज्ञान प्रदान गर्ने प्रयत्न गरिरहेको छ । यो शिक्षाको महत्त्व दिनप्रतिदिन बढ्दि हैदै गएको छ । यो शिक्षा नै आज बुद्ध धर्मको अस्तित्व कायम राख्ने एक आधार बन्न पुगेको छ । तसर्थ यो शिक्षाले बुद्ध धर्मको प्रचारप्रसार निःसदेह रूपमा सुचारू रूपले गरिरहेको छ । यो शिक्षा बुद्ध धर्म प्रति नै आस्रित छ । यो शिक्षाविना बुद्ध धर्मको प्रचार हुनु असम्भव छ । आज यो परियति शिक्षा प्रत्येक बाल-बालिकालाई दिनु आवश्यक भएको छ ।

(विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय नयाँ बानेश्वरले उपत्यकाव्यापी अन्तर नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा केन्द्रहरूका बीच आयोजना गरिएको निवन्ध प्रतियोगितामा यो प्रथम भएको निवन्ध हो । - सम्पादक)

श्रीमती थिक्के (द्वाके) महर्जन

ठार्दिक श्रद्धाङ्गली

धेरै दिनसम्म परदेश बसेर सकुसल घर फर्कने ब्यक्तिलाई आफन्ती हितैषीहरूले स्वागत गरे भई यस लोकबाट परलोक हुने ब्यक्तिलाई आफ्ने गरेको पुण्यले स्वागत गर्दछ ।

निर्वाणको कामना

भिक्षु यस्तथान्जो	चन्द्रकुमारी महर्जन, गःछें
छोटा दाम महर्जन	बुद्धनाथ महर्जन, लुँखुसी
बहिनी सानु अवाले	कान्छी महर्जन, लुँखुसी,
पटिवाट	पटिवाट

सम्यक् दान : एक चिनारी

- कोणडन्य

पृष्ठभूमि:

दानको अर्थ त्याग गर्नु हो । दानले कुनैपनि पदार्थलाई अर्पण गरिएको, चढाइएको भाव भलिकन्छ भने त्यागले नराम्रो स्वभाव, अकुशल प्रवृत्ति-मनोवृत्तिलाई छोडेर हृदय परिवर्तन गरी कुशल स्वभाव वृद्धिर्फ उन्मुख अवस्थाको भाव देखिन्छ । दान र त्यागमा शाब्दिक रूपमा अन्तरता देखिएता पनि दुबै कार्यले चित्त उदारता एवं पवित्रताको भफलको दिने हुन्छ ।

वस्तुतः दानको लक्षण परि त्याग हो भने दिने वस्तुमा, त्याग गर्ने कुरामा लोभमूल मनोवृत्तिलाई हटाउन् यसको रस हो र त्याग गरिने वस्तु वा विषयमा आसक्त नहुन् दानको प्रत्युपस्थान हो । सबै कुशलधर्मको आधार नै दान वा त्याग हो । बुद्धत्व प्राप्त गर्ने पारमिता चर्चा गर्ने वोधिसत्वहरूले पनि प्रथमतः दान पारमिता दान उपपारमिता र दान परमत्थ पारमिता पूर्ण गरेको कुरा जातक कथाहरूवाट थाहा हुन्छ ।

बुद्धको उपदेशलाई दान, शील र भावना तथा शील, समाधि र प्रज्ञामा आधारित मानिन्छ । शील र समाधि पूर्णताको लागि प्रथम आधार नै दान हो; त्याग हो । आनुपूर्वी कथामा पनि दान कथालाई पहिलो खुड्किलो मानिन्छ ।

अमिस दान र धर्म दानको रूपमा दानलाई दुई प्रकारले विभेद गरिएका छन् । नेपाली बौद्धहरूको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा सम्यक् महादान, नवदान, पञ्चरा (पञ्चदान) कथिन दान आदि ऐतिहासिक परम्परागत दानको रूपमा स्थापित भएको देखिन्छ । यी मध्ये सम्यक् दान वा सम्यक् महादानको आफै विशेषता र महत्त्व रहेको कुरा विभिन्न ऐतिहासिक, धार्मिक एवं सामाजिक मूल्य मान्यताहरूवाट अच्चावधि कायमै भइराखेको देखिन्छ । अब यहाँ महत्त्वपूर्ण सम्यक् दानको विषयमा चर्चा गरिने छ ।

ऐतिहासिक पक्ष :

सम्यक् दानको परम्परा बौद्ध आख्यान अनुसार दीपावती नगरका राजा सर्वानन्दको शासन कालदेखि नै देखिएता पनि

ऐतिहासिक दृष्टिमा बुद्धकालीन मगधाधिपति राजा विम्बिसार को समयदेखि नै यो परम्परा शुरूवात भएको मान्न सकिन्छ । सिद्धार्थ कुमारले बुद्धत्व प्राप्त गर्न महाभिनिष्कमण गरी जाँदा राजगृहमा भिक्षाटनको समयमा राजा विम्बिसारले मगध राज्य आधा दिन्छु, राज्य चलाउनु भनी अनुरोध गर्दा त्यसलाई अस्वीकार गरी बुद्धत्वका लागि अधि बढेका थिए । यसैबेला बुद्धत्व ज्ञान प्राप्ति पछि राजगृहमा आउन भ्रमणको लागि राजा विम्बिसारले सिद्धार्थ कुमारलाई अग्रिम निमन्त्रणा गरेका थिए ।

६ वर्ष पछि बोधिज्ञान प्राप्त गरिसके पछि बुद्धको राजगृहमा चारिका भ्रमण दुँदा राजा विम्बिसारले भोजन निमन्त्रणा गरे र साथमा वेलवन (वेणुवन = बाँस फारी) दान गरे । वास्तवमा यही बुद्धशासनको इतिहासमा पहिलो विहार दान हो, जुनबेला देखि धर्म प्रचारार्थ निश्चित केन्द्रको अवधारणाको विकास हुन्छ । यसपछि श्रावस्तीका सेठ अनाथपिण्डिक महाजन (सुदत्त) ले शाक्यमुनि बुद्धलाई निमन्त्रणा गरी धैरैलाई भोजन प्रदान गरे भने जेतकुमारसँग सुनको असर्फी विद्युयाई खरिद गरेको जेतवन दान गरे । जुन पछि गएर जेतवनाराम र अनाथपिण्डिकारामको रूपमा प्रसिद्ध भए । वस्तुतः यसरी बुद्ध, बौद्ध र संघलाई निमित्त गरी महान दान दिने वा सम्यक् दान दिने प्रचलन बुद्धधर्मको प्रादुर्भाव कालदेखि नै अधिबढेको देखिन्छ । बौद्ध प्रचलन अनुसार तथागत सम्यक् सम्बुद्धले देशना गर्नुभएको सम्यक् धर्मको पालना गर्ने भिक्षु भिक्षु संघलाई श्रद्धापूर्वक सादर निमन्त्रणा गरी भोजन दान दिने विधिलाई सम्यक् दान भनिन्छ ।

यसरी बुद्धशासनको उत्तरोत्तर अभिवृद्धि गरी बहुजन हिताय र बहुजन सुखायको अभिप्राय बोकी दान गर्ने सम्यक् दानको परम्पराको शुरूवात राजा विम्बिसार, अनाथपिण्डिक महाजन आदिले शुरू गरेको मान्न सकिन्छ भने ऐतिहासिक रूपमा हामी ईश्वीको छैठौं शताब्दी पूर्व नै सम्यक् दानको परम्परा थालनी भै सकेको मान्न सक्छौं ।

बौद्ध आख्यान र सम्यक् दानको शुभारम्भ :

इ.पू. छैठौं शताब्दी मैं सम्यक् दानको प्रचलन शुरूवात

भै सकेको भएर पनि बुद्धका अनुयायीहरूले बुद्धको लौकिक स्वरूपलाई विसेर अलौकिक स्वरूपलाई मान्यता दिने परम्परा शुरू गरेको देखिन्छ । यसपछि शाक्यमुनि बुद्धलाई सम्यक्धर्मको मूल प्रवर्तकको रूपमा मान्नुको सट्टा दीपंकर तथागतलाई मान्न थाले । दीपंकर तथागत जसलाई जातक, अवदान र महावस्तु जस्ता ग्रन्थहरूले शाक्यमुनि बुद्ध बोधिसत्त्व चर्यामा हुँदा उनलाई भविष्यमा बुद्ध हुने पुरुष भनी भविष्यवाणी गरेको तथागत भनी मान्दछन् । शाक्यमुनि बुद्ध पूर्वजन्ममा सुमेध तपस्वी हुँदा बोधिसत्त्व चर्या गर्दै हिमालयमा तपस्या गर्नुहुने त्यो समयमा लोकनायक दीपंकर तथागत धर्मोपदेश चर्यामा व्यस्त थिए । जातक निदान कथा र महावस्तु अनुसार सुमेध तपस्वीले आफ्नो जटा भुईमा विछ्याई दीपंकर तथागत समक्ष बुद्धत्वको लागि प्रार्थना गर्दै, यतिवेला नै दीपंकर तथागतले सुमेध तपस्वीलाई भविष्यमा बुद्ध हुने पुरुष भनी घोषणा गर्दछ । यसरी नै कपिसावदानको कथा वर्णन अनुसार यौटा जंगलमा बाँदरहरूका राजा (नेता) ले दीपंकर तथागतलाई कतहर चढाउँछ, तथागत खुशी भएर दिएको आशीर्वादले त्यो बाँदर नेता अर्को जन्ममा व्यापारी महाजनको छोराभइ जन्म हुन्छ । त्यस बच्चाले दीपंकर तथागतलाई ठूलो श्रद्धा-भक्तिपूर्ण चित्तले धुलो दान गर्दा त्यो सुनमा परिणत हुन्छ र त्यसको पुण्यले त्यो बच्चा अर्को जन्ममा दीपावती नगरमा सर्वानन्द राजा हुने हुन्छ । यस बेला राजा सर्वानन्द दीपंकर तथागतको उपदेशबाट प्रभावित भई दीपंकर तथागत तथा अन्य बौद्धहरूलाई तीनपटकसम्म सम्यक् दान गरेका थिए । यसैलाई आधार मानी बौद्ध आख्यान अनुसार सम्यक् परम्पराको शुभारम्भ राजा सर्वानन्दले आफ्नो समयमा थालनी गरेका हुन् भने सम्यक् दानमा मूल श्रद्धा पक्ष दीपंकर बुद्ध नै हुन् भनी मान्ने प्रचलन रहेको पनि देखिन्छ । यसरी नै शाक्यमुनि बुद्ध भन्दा अगाडिको बुद्ध काश्यप तथागत वाराणसी हुँदै नेपालको स्वयम्भू ज्योति रूपको दर्शन गरी भारत फर्केर स्वयम्भू महाचैत्यको महात्म्यको विषयमा ठूलो प्रचार प्रसार गरे । यतिवेला दीपंकर तथागतको उपदेशबाट प्रभावित भएर गौड देशका राजा प्रचण्डदेवले काश्यप तथागत सह अन्य भिक्षुहरूलाई निमन्त्रणा गरी सम्यक् दान गरे भने अन्तमा सम्पूर्ण राजैश्वर्य काश्यप तथागतलाई चढाएर स्वयम्भू ज्योतिको दर्शनार्थ नेपाल भ्रमणमा आएमा थिए ।

नेपालमा दीपंकर तथागत :

सम्यक् दानमा मुख्य बुद्धका रूपमा प्रव्यात दीपंकर तथागतको लोकप्रियता भारत वर्षमा गान्धार परिसर बाहेक अरू

ठाउँमा हुन सकेन । बुद्धशासनको प्रचार मध्यांशिया, चीन, तिब्बतमा गान्धारकै बाटो हुै भएको मानिन्छ । यसरी नै तिब्बतबाट नेपालमा दीपंकर तथागतको प्रचार मध्यकालपूर्व नै भएको देखिन्छ, भने दीपंकर तथागतलाई व्यापारिक संरक्षकको रूपमा पनि मान्ने गरेको पाइन्छ । नेपाल र तिब्बतबाट व्यापारिक सम्बन्ध सातौं शताब्दी देखि नै शुरू भएर मध्यकालको शुरुदेखि नै यस्मा व्यापकता छाएको देखिन्छ, भने यतिवेलादेखि नै नेपालमा दीपंकर तथागतको बारेमा प्रचार प्रसार भएको पनि मानिन्छ । नेपालमा सम्मानपूर्वक मान्दै आइरहेका दीपंकर तथागतको मूर्ति धेरै बहाल, बहिहरूमा छन् र पनि तिनीहरूमध्ये सर्वप्राचीन दीपंकर तथागतको मूर्ति ललितपुरको गुइतवहिलमा अवस्थित मूर्तिलाई मानिन्छ । यस मूर्तिको पादपीठमा उत्कीर्ण अभिलेखबाट यसलाई १३ औं शताब्दीताको मान्न सकिन्छ भने त्यसपछि काठमाडौंको पारावबौद्ध विहार (इटुवहाल) मा १४ औं शताब्दीका उत्तरार्द्धमा महामन्त्री मदनरामले निर्माण गरेको दीपंकर बुद्धलाई प्राचीनतम मानिन्छ । यस मूर्तिको प्रतिस्थापन महामन्त्राधिराज श्री जय सिंहराम वर्धन र उनका भाइ श्री मदनसिंह रामले ने.सं. ५०२ (वि.सं. १४३९) मा निर्माण गरेको मानिन्छ । (११ महामंत्राधिराजतिलकगोपि-नारायणमहामन्त्रीश्रीजयसिंहराम....२२..... श्रीश्रीदी२३ पांकर म्बुद्ध स्थापित तेन मंत्रिना ॥.....)

नेपालमा धेरै दीपंकर बुद्धका प्रतीक मूर्तिहरू छन् । दीपंकर बुद्धलाई वहिद्य: भनेर मान्नेहरू पनि छन् र पनि यसलाई वहि, विहारहरूमा मूल स्थान दिएको भने कम मात्रै पाइन्छ । प्रत्येक वर्ष श्रावण पूर्णिमा देखि नै दिनसम्म वहिर र विहारहरूमा बौद्ध देव-देवीहरूको प्रदर्शन गर्ने चलन अद्यावधि कायम नै छ र यतिवेला सबैभन्दा सजाएर दीपंकर बुद्धलाई प्रदर्शन गरिने भएकोले नै अनुमानतः दीपंकर बुद्धलाई वहिद्य: भनिएको हुनुपर्छ भन्ने मान्यता रहेको देखिन्छ । दीपंकर तथागतलाई प्रायः विहारको नगिचै अर्को घरमा राख्ने चलन र हे तापनि अपवादको रूपमा ललितपुरस्थित दीपावती विहारमा भने मूल देवस्थलमा प्रतिस्थापित बुद्ध नै दीपंकर बुद्ध रहेको हुनाले यसलाई पनि प्राचीनतम मूर्तिको रूपमा मान्ने गरिन्छ ।

नेपालमा सम्यक् दान :

नेपालमा सम्यक् दान कहिले देखि शुरू भयो भनेर प्रमाणित रूपमा किटेर भन्न ऐतिहासिक प्रमाणको अभाव रहेको छ । तर सम्यक् द्यौता मानिने दीपंकर तथागतको प्रतिमा १३ औं शताब्दी देखि उपलब्ध भएको आधारमा त्यसै बेलादेखि नेपालमा

स्पष्टः सम्यक् दान परम्परा चलेको मानिन्छ ।

सम्यक् दान गर्न कुनै स्थान विशेष र दानपति पनि व्यक्ति विशेष हुनु पर्दै भन्ने छैन । दानपतिको इच्छा मुताविक जसले र जहाँपनि, आवश्यक मण्डप पुरा गरी सजिलो र पायक पर्ने स्थलमा यसको आयोजना गर्न सकिन्छ । विशेषतः स्वयम्भू क्षेत्र महत्त्वपूर्ण मानिन्ने र यसको परिसर ठूलो भुइख्य (भुइखेल) भएकोले त्यही ठाउँलाई रोजने चलन रहेको छ ।

सम्यक् दान परम्पराको शुरुवात स्वरूपः

सम्यक् दान गर्न दानपति नभेटिएमा काठमाडौंमा अवस्थित १) इतुम्बवाल २) वटुबवाल ३) लगां बहाल मिलेर चार वर्षको एकचोटी सम्यक् दान कार्य हुदै आइरहेको थियो र बि.सं. १८२५ मा गोर्खाका राजा श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्वी नारायण शाहले नेपाल एकीकरण अभियान अन्तर्गत कान्तिपुर (काठमाडौं) मा राजा जयप्रकाश मल्ललाई जितेर एकीकरणमा काठमाडौलाई पनि गाभिसकेपछि भने सम्यक् दान कार्य केही वर्षको लागि हुनै सकेन ।

त्यतिवेला सम्यक् दान हुँदा दीपकर तथागत लगायत अन्य बुद्ध, वोधिसत्वहरूको प्रतिमा र बौद्ध संघहरूका वीच र राजालाई पनि निमन्त्रणा गरी आदर सम्मान गर्ने चलन रहेको थियो । छैठौं शताब्दीमा बुद्धकालीन मगधाधिपति राजा विम्बिसार ले राजगृहमा सम्यक् दान समारोह गरी बुद्ध, उनका शिष्य भिक्षु संघ आदिलाई दान गरेर वेलुवन (विहार) दान गरेको कुरा यहाँ स्मरणीय छ । त्यतिवेला बुद्ध, वोधिसत्व राजा (सम्भाट) हरूलाई एकै समान स्तरमा राखी सम्मान गर्ने चलन नरहेको स्पष्ट छ । तर बुद्ध, वोधिसत्वहरूको समीपमा श्रद्धाले शीर निहुयाई नतमस्तक भई बुद्ध-भोजन र दान गर्ने दानपति मात्र वस्ते गर्दथे । तर नेपालमा भने समयको अन्तरालसँगै बौद्धहरूले राजालाई दानपतिको रूपमा नभई बुद्ध-वोधिसत्वकै स्थानमा राखी मान्दै राजालाई ईन्द्रकलशाभिषेक गरी आदर गर्ने गरिन्छ । यो चलन किन र कसरी शुरुवात भयो भन्न कठिन छ, यसको शुरुवात-प्रचलन वारे अनुसन्धान हुन वाँकी नै छ ।

त्यतिवेला वैधानिक रूपमा स्थापित नेपालको कर्णाटवंशी राज परम्परालाई पृथ्वीनारायण शाहवाट आफ्नो कावूमा राख्दा तत्कालीन नेवार जनता (बौद्ध समाज)ले विरोध स्वरूप सम्यक् दान नै रोकेका थिए । यसलाई तत्कालीन जनताले विरोध स्वरूप यस्तो व्यवहार गरेका हुन् पनि भनिन्छ । राजा पृथ्वी नारायण शाह भने सम्यक् दान गराउन चाहन्दै र

पछि इतुबवाल, वटुबवाल र लगां बहालका क्रमशः धनसिद्धि बन्दे, सूर्यकर बन्दे र धोजेहुलि बन्देनुहरूलाई दण्ड जरीवाना गरी रोकिएको सम्यक्लाई पुनः चलाउन थाल्यो । यसपछि प्रत्येक चार वर्षमा हुदै आएको सम्यक् महादान पालै पालो उपरोक्त बहालहरूवाट १२ वर्षमा एक पटक गर्ने निधो भए अनुसार त्यो परम्परा अद्यावधि चलीरहेको छ ।

विभिन्न बुद्ध-वोधिसत्वहरू प्रदर्शन गरी राजालाई समेत सम्मान र (मान्यता) आदर देखाउने सम्यक् महादान ने.सं. १५४ मा पाटनको लगनखेल मा श्री ५ महाराजाधिराज राजेन्द्र वीर विक्रम शाहलाई निमन्त्रणा गरी सम्यक् भएको थियो । पछि नेपालमा २००७ सालमा सम्यक् महादान गर्न (प्रजातन्त्रको स्थापना हुन अगाडी) श्री ५ विभुवनलाई २००६ सालमै निमन्त्रणा चढाइएको थियो । तर राजनैतिक परिवर्तनको त्यो अवस्था जतिवेला श्री ५ विभुवन नेपालवाट दिल्ली सबारी अवस्थामा भएको हुँदा गद्दीसीन मौसुफका पनाति श्री ५ जानेन्द्र हुँदा सम्यक् दान नै रोकेको थियो । पछि २००७ सालमा प्रजातन्त्र स्थापना पछि २००८ सालको द्यः चाकु सँल्हुका दिन सम्यक् महादान गरी राजा विभुवनलाई ईन्द्रकलशाभिषेक गरिएको थियो । त्यसपछि श्री ५ महेन्द्र, श्री ५ वीरेन्द्रलाई पनि यसरी नै ईन्द्रकलशाभिषेक गरी मौसुफहरूलाई बौद्धप्रचलन अनुसार आदर-सम्मान एवं बौद्ध मान्यता प्रदान गरिएका हुन् ।

यसरी नै अस्ति भरखरै २०५८ द्यः चाकु सँल्हुका दिन ऐच्छिक सम्यक् दानको आयोजना गरी श्री ५ महाराजाधिराज जानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका जुनाफमा बौद्ध परम्परा अनुसार स्वयम्भू स्थित भुइख्यः मा ईन्द्रकलशाभिषेक गरी मौसुफ सरकार ५१ वर्ष अगाडी बाल्यावस्थामा नेपालको राजगद्दीमा पदासीन अवस्थामा सम्यक् दानमा निमन्त्रित नभएको भएतापनि आज ५१ वर्ष पछि दुतीयवार मौसुफ सरकार नेपाल अधिराज्यको श्री ५ महाराजाधिराज होइबक्से पछि आयोजित सम्यक् दानमा मौसुफलाई ईन्द्रकलशाभिषेक गरियो । यथार्थतः सम्यक् दानको इतिहासमा यो पनि उल्लेखनीय सम्यक् दानको रूपमा रहने देखिन्छ ।

सन्दर्भ स्रोत ग्रन्थ :-

- १) सम्यक् महादान गुथि, पं. हेमराज शाक्य
- २) नेपा:या बौद्ध सांकेति सम्पदा, पं. हेमराज शाक्य
- ३) धनवज्ज वजाचार्यको ऐतिहासिक लेख संग्रह भाग-१
- ४) थौं कह्ने (४५ -८ अक), हरिराम जोशी
- ५) Nepal Mandala, W. Woodville Rockhill

धर्मपद : बुद्धधर्मको सैद्धान्तिक नोटबुक

□ भिक्षु सुशील

सिद्धार्थ गौतमले बुद्धत्व प्राप्त गरी ४५ वर्षसम्म वहुजन हित र वहुजन सुखका लागि दिनभएको धर्म उपदेशलाई ग्रन्थको रूपमा संग्रह गर्ने कार्य प्रथम संगायना (बुद्धको देहावसान पछि भएको भिक्षुहरूको सामुहिक भेला) पछि भएको थियो । प्राचीन आचार्यहरूले बुद्धले दिनुभएका उपदेशलाई संकलन गरी सानो ग्रन्थ मित्र बुद्ध धर्मका मूल सन्देशहरूलाई समावेश गरी तयार गरेको ग्रन्थ हो धर्मपद । के भनिन्छ भने बुद्ध आफैले दिनुभएका उपदेशहरूको संख्या बयासी हजार (८२,०००) छन् । यसलाई धर्म स्कन्ध पनि भन्ने गर्दछ । यस्तै, उहाँका शिष्यहरूद्वारा उपदेशीत धर्म जसलाई बुद्ध स्वयंले पनि अनुमोदन गर्नु भएका थिए त्यसको संख्या दुई हजार छन् । यसरी ती दुवैको जोडवाट हुने संख्या नै बुद्ध धर्मको आधिकारिक उपदेशहरू हुन् ।

बुद्ध र उहाँका शिष्यहरूले दिनुभएका उपदेशहरूलाई संग्रह गरी ग्रन्थको आकारमा ल्याइएकोलाई एकै शब्दमा भन्दा त्रि-पिटक भन्ने गर्दछ । 'त्रि' को अर्थ तीनको संख्या हो । 'पिटक' पालि अथवा मागधि भाषावाट लिइएको शब्द हो । यसले 'खण्ड, विभाग, भाँडो' लाई जनाउँछ । यसरी हेर्दा त्रि-पिटकले तीन खण्ड अथवा तीन विभाग भनी देखाएको बुझ्न सकिन्छ । ती तीन खण्डमा विभाजित बुद्ध धर्म क्रमशः सूत्र पिटक, विनय पिटक र अभिधर्म पिटकमा संग्रहित छन् ।

विनय पिटक भित्र भिक्षु-भिक्षुणीले पालना गर्नुपर्ने नियम र त्यसको व्याख्याहरू छन् । बुद्धधर्मका समर्थक

उपासक उपासिकाहरूका लागि पनि हितकर हुने धर्म सम्बन्धी अनुशासनका कुरा विनय भित्र पर्दछ । अभिधर्मले धर्म भित्रका गम्भीर कुरा भन्ने जनाउँछ । साधारण अर्थमा मात्र होइन विशेष क्षमता प्राप्त गर्न धर्मलाई विभक्त गरी वहु आयामले बुझ्नु पर्दछ भन्ने सन्देश बुद्ध धर्मको हो । यसैलाई प्रष्ट पार्न अभिधर्म पिटकमा चित्त, चित्तको स्वभाव, संज्ञा र रूप सम्बन्धमा विस्तृत व्याख्या गरिएका छन् । जसलाई बुझ्न सकेमा धर्मको विशिष्टता पहिल्याउन सकिनेछ ।

सूत्र पिटक अन्तर्गत पाँच ठूला ग्रन्थहरू पर्दछन्, जसको पनि विभिन्न खण्डहरू छन् । यसभित्र दीर्घ निकाय, मज्ज्मम निकाय, संयुक्त निकाय, अंगुत्तर निकाय र खुदक निकायहरू पर्दछन् । खुदक निकाय भित्र पनि साना-ठूला पञ्चवटा ग्रन्थहरू छन् । ती पञ्चवटा ग्रन्थहरू मध्ये धर्मपद आकारमा सानो तर महत्वपूर्ण ग्रन्थ हो । धर्मपदको महत्व सम्बन्धमा भन्नु पर्दा यस लघु ग्रन्थलाई पढ्ने पाठकले यसलाई पढी सक्दा आफैले यसको महत्व निक्यौल गरिनेछ । सानो आकारको र एउटै वसाइमा पढ्न भ्याउने यस ग्रन्थले बुद्ध धर्मको मूल सन्देश, नीति, उद्देश्य र सो प्राप्तिका लागि अपनाउनु घर्ने तरिकालाई श्लोक (गाथा) मार्फत सरल उपमा दिएर बुझाइएका छन् । यस भित्र रहेको 'यमक वर्ग' को एउटा गाथाको अनुवाद हेरौ - अलिकृति मात्र त्रि-पिटक ग्रन्थको कुरा जान्ने भएतापनि अप्रमादी भएर वचन अनुरूप कै आचरण गरी यथार्थ भावले सत्य धर्मलाई बुझेर मानसिक

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा,
भय मदुपिं जुइमा व सुखपूर्वक हवनावने फुपिं जुइमा ।

 ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, यैं, फोन : २५९९०७, २५९८०७

फ्याक्स : २५९३१७

Shopping Center

पुतलीसडक, यैं, फोन : २४५३४८

कमजोरी हटाइ इहलोक-परलोक सम्बन्धि चिन्तावाट मुक्त व्यक्ति नै श्रमणत्वको अधिकारी हुनेछ ।

तात्कालिन समयमा दुई प्रकारका धर्म मार्गहरू वहुप्रचलित थिए - श्रमण धर्म र ब्राह्मण धर्म । ब्रह्मत्व प्राप्त गर्नमा लागिरहेको व्यक्ति ब्राह्मण धर्म मार्गमा लागेका हुन्थे भने मन भित्रको कमजोरीलाई शान्त गरी इन्द्रियजीत बन्ने प्रयासमा लाग्नेहरू श्रमण धर्म मार्गलाई अपनाउने गर्दथे । यसैले 'समणाति इति समणो' भनिएको हो । जसले आफ्नो इन्द्रियलाई शान्त पार्नमा कुशलता प्राप्त गरिसके सो नै श्रमण हो, भनिएको छ ।

यमक वर्गदेखि प्रारम्भ गरी ब्राह्मण वर्गमा टुङ्गयाइएको यस ग्रन्थमा जम्मा २६ वर्गहरू छन् । जुन क्रमैसित - यमक, अप्रमाद, चित्त, पुष्प, मूर्ख, पण्डित, अरहन्त, सहस्र, पाप, दण्ड, जरा, आत्म, लोक, बुद्ध, सुख, प्रिय, कोध, मल, धम्मटठ, मार्ग, प्रकीर्णक, नक्क, हाति, तृष्णा, भिक्षु र ब्राह्मण वर्गहरू हुन् ।

बुद्धले आफ्नो जीवनकालमा विभिन्न स्थानमा उपदेश गर्नु भएका धर्महरू मध्ये ४२३ गाथाहरू यस ग्रन्थमा संग्रहित छ । यस भित्र श्रावस्ती नगरको जेतवन विहार र पूर्वाराम विहारहरूमा दिनु भएका उपदेशहरू भित्रका ३०० श्लोक, पाण्डुकम्बलशीला देवलोकमा दिनु भएका चार श्लोकहरू छन् । यस्तै अरञ्जकुटी, सुन्सुमार गिरी, संकाश्य नगर, पञ्चसाला र कोलियहरूको नगर कुण्डियामा दिनु भएको ब्राह्मण वर्ग संख्याको हिसाबले ठूलो वर्ग हो । अरहन्त र आत्म वर्गमा दश- दश गाथाहरू छन् ।

यथार्थ रूपमा शान्ति प्राप्त गर्न गृहत्याग गरेका

पाँच भद्र पुरुष (वप्प, भद्रिय, महानाम, अस्सजि र कौण्डिन्य) हरूलाई बुद्धले सर्वप्रथम ऋषिपतन मृगादावनमा चार यथार्थ सत्य सम्बन्धि उपदेश गर्नु भएको थियो । यसलाई धर्मचक्र सूत्र भनिन्छ । यस उपदेश भित्र क्रमागत रूपमा धर्मलाई बुझनुपर्ने शिक्षा छ । यसैले सो उपदेशमा दुःख, दुःख हुनाको कारण, दुःख निरोध र त्यसका उपायहरू सम्बन्धमा विशद व्याख्या गरिएका छन् ।

उहाँले कार्यकारण सिद्धान्त अनुसार प्रभाव उत्पन्न हुन अनेकौं कारणहरूको योग आवश्यक छ भनी बुझाउन चक्षु र रूपको संयोगबाट चक्षु विज्ञान उत्पन्न हुन्छ । विज्ञान (रूप सम्बन्धि चेतना) उत्पन्न भए पछि क्रमशः एक पछि, अर्को उत्पन्न हुने गर्दछ । विज्ञान निरोध भएमा क्रमशः सबै निरोध हुनेछ । त्यस अवस्थामा जन्म-मृत्युवाट समेत छुटकारा पाउनेछ । सो अवस्था निर्वाण अर्थात् तृष्णावाट मुक्त अवस्था हो भनिएको छ । निर्वाण अवस्थालाई पनि दुई भागमा छुट्याएर सउपादिसेस निर्वाण र अनुपादिसेस निर्वाणमा विभक्त गरी देखाइएको छ । तृष्णावाट मुक्त हुनमा पाँच प्रकारका सम्मोहले वाधा पुऱ्याइरहेका हुन्छन् । ती हुन् कर्म सम्मोह, धर्म सम्मोह, लक्षण सम्मोह, प्रत्यय सम्मोह र निर्वाण सम्मोह । सम्मोहमा परेको व्यक्ति भ्रमित अवस्थामा रहने हुनाले भ्रान्त मनस्थितिमा रहेका हुन्छन् । सम्मोहको अवस्थामा पुगेको व्यक्तिले आफ्नै अहित गर्नेछ भनी बुझाउन वाल (मूर्ख) वर्गको एउटा गाथामा भनिएको छ -दूध दुहुना कै अवस्थामा खराब नहुने गरे भै नराम्रो कर्मको फल पनि तत्कालै देखिदैन । आगोले विस्तारै भस्म गरिदिए भै मूर्खहरूलाई आफ्नो नराम्रो कर्मको फलले पनि विस्तारै पोल्ने गर्दछ ।

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 226577, 252867 Fax : 977-1-240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

नरामो अथवा अकुशल कर्म गलत धारणावाट उत्पन्न हुने गर्दछ । बुद्ध धर्म अनुसार अनुपयुक्त धारणा भनी पुब्वेकत हेतु दिटिठ, अहेतुक दिटिठ, विषम हेतुक दिटिठलाई भनिन्छ । पूर्वजन्म अथवा पूर्वकर्मलाई मात्र प्राथमिकता दिएर बनाउने धारणा पुब्वेकत हेतु दिटिठ हो । कार्य कारणलाई पहिल्याउन नसकिएको हुनाले विना कुनै कारण आफै उत्पन्न-विनाश हुनेछ भन्ने धारणा अहेतुक दिटिठ हो । कुनै खास कारणले भएकोलाई अर्कै स्वरूपमा लिने धारणा विषम हेतु दिटिठ हो । यी तीन प्रकारका धारणालाई मिथ्या धारणा भनेतापनि बुद्ध धर्मले पुब्वेकत हेतुलाई केही हदसम्म स्वीकार गर्दछ । किनभने वर्तमान गतिशील छ र गतिको नियम अनुसार क्षण-क्षण मै परि वर्तन भैरहने स्वभावले कुनै समय पूर्व अवस्थामा रहेको अर्को समय वर्तमान पनि हुने गर्दछ । यसो भएर पूर्व कर्म - पूर्व जीवनलाई वर्तमान कर्म-वर्तमान जीवनले केही हदसम्म प्रभावित तुल्याउने कुरा बुद्ध धर्मले स्वीकार गर्न भन्दछ । तर प्राथमिकता भने वर्तमानलाई नै दिन पनि भन्दछ । मार्ग वर्गको एउटा गाथामा भनिएको छ - प्रयास आफैले गर्नुपर्दछ, तथागतले केवल मार्ग मात्र देखाइ दिनेछ । ध्यान (मानिसिक कमजोरी हटाउन गरिने एक प्रकारको विंशिष्ट आचरण) मार्गमा लागिरहेको व्यक्ति मार (वाधा-व्यवधान) वाट मुक्त हुनेछ ।

सर्वप्रथम पाँचजना भद्रजनहरूलाई उपदेश गर्नु हुँदा कै समयमा उहाँले दुःखबाट मुक्त हुनका लागि उपयुक्त मध्यम मार्ग प्रकाश गर्नु भएको थियो । सो बेला उहाँले भन्नुभएको थियो - कामको पछि लागेर त्यसलाई नै सुख मानिरहँदा दुःखको सामना गरिरहनु पर्नेछ । त्यस्तो कर्म उचित मार्गमा लाग्ने सज्जनहरूका लागि अनुकूल होइन । किनभने त्यस्तो आचरणले बाटो विराउनेछ, अर्थ हुनेछ । त्यस्तै, सज्जनहरूले आफूले आफैलाई पीडित तुल्याउने 'अत्तिकिल मथानयोग' अथवा अतिशय शारीरिक पीडा हुने कार्य पनि गर्नु हुदैन । यी दुवै भन्दा भिन्न मध्यस्थ आचरण गरी अति भोग विलाशबाट

टाढा र शारीरिक रूपमा अति पीडा दिने कार्यलाई त्यागी सन्तुलित आचरण गर्नु पर्दछ ।

मध्यम मार्गमा लाग्ने क्षमताले यसै जीवनमा आध्यात्मिक सुख प्राप्त गर्न सकिनेछ । जुन इन्द्रियलाई संयमित तुल्याउन सक्दा संभव हुनेछ । इन्द्रिय निग्रह कसरी गर्ने ? यस सम्बन्धमा दीघ निकायको 'शुभ सुत्तमा उल्लेख छ - माणवक ! कसरी भिक्षुले आफ्नो इन्द्रियलाई आफ्नै अधिनमा राखेछ ? माणवक ! भिक्षुले चक्षुले रूपलाई हेरे पनि निमित्त ग्रहण गर्ने छैन, न त अनुव्यञ्जन नै ग्रहण गर्ने गर्दछ । बरु चक्षु इन्द्रिय असंयमित हुँदा उत्पन्न हुने लोभ, नरामो चेतना, पापक अकुशल धर्मलाई संयमित गर्ने प्रयास गर्नेछ । यसरी गर्न जान्ने आर्य (सम्भव्यक्ति) इन्द्रिय संवरले युक्त भएर आध्यात्मिक सुख अनुभव गर्ने हुन्छ ।

अनुव्यञ्जन र निमित्त ग्रहण गर्ने स्वभावलाई प्रतीत्य समुत्पाद धर्मको अङ्ग तृष्णाले टेवा दिइरहेको हुनेछ । तृष्णाको उपस्थितिले गर्दा नै चक्षु र रूपको सयोग हुँदा उत्पन्न हुने चेतनालाई पुनः त्यता तर्फ धकेलिरहने हो । त्यस्तो बेला स्मृति र ज्ञान कमजोर भैदिंदा आफ्नो हित-अहित छुट्ट्याउन असमर्थ हुनेछ । त्यस्तो कठिन कार्य गर्न सक्ने क्षमतावान् व्यक्तिको स्वभाव सम्बन्धमा भिक्षु वर्गको एउटा गाथाले भन्दछ - जुन व्यक्तिले यो संसार (भौतिक-आध्यात्मिक) लाई 'म-मेरो' भनी लिन छोडीसके, जसले परिवर्तनशील स्वभावलाई वुक्फिसकेको हुनाले शोकलाई पनि जितिसके त्यसैलाई नै भिक्षु भनिन्छ । यस्तै, जुन अरुलाई भन्ने हो त्यो प्रथमतः आफैले गर्न सक्नुपर्दछ । आफ्नो कमजोरीलाई नियन्त्रण गर्न सक्नेले मात्र अरुलाई नियन्त्रण गर्न सकिनेछ । परन्तु आफैलाई नियन्त्रण गर्नु कठिन छ । आत्म वर्गमा उल्लेख गरिएको छ ।

यस्ता थुपै उपयोगी सन्देशहरूको संगालोको रूपमा रहेको धम्पपद वास्तवमा भन्ने हो भने बुद्ध धर्मसँग परिचित हुन इच्छुकहरूलाई सघाउन तयार गरिएको सैद्वान्तिक नोटबूक हो भन्नु अन्यथा हुने छैन ।

प्रतिक्षा गतुहित्त

- हामी यहाँहरू समक्ष निकट भविष्यमै निम्न महत्वपूर्ण ग्रन्थहरू विमोचन गर्न गङ्गाखेका छौ :-
- १) आचार्य बुद्धघोषकृत "विशुद्धमार्ग" ६०० भन्दा बढी पृष्ठ, टाइवानमा मुद्रित ।
 - २) भिक्षु कुमार काश्यम महास्थविरद्वारा रचित "दशपारमिता" नेपालीमा करीब ३०० पृष्ठको ।
 - ३) भिक्षु सुशीलको लिसः कविता संग्रह । सुखी होतु नेपाल, बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डप

पूर्णिमाहरु : एक संक्षिप्त जानकारी

■ श्रामणोर सुजाता,
विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय, कक्षा - १०

साधारण भाषामा भन्नुपर्दा खोट नलागेको, चम्किलो उच्चलपूर्ण चन्द्रमाको स्थितिलाई हामी पूर्णिमा भन्छौं । सम्पूर्ण धर्मावलम्बीहरु यस दिनलाई बडो मंगल ढङ्गले लिन्छन् । मुख्यतः एसिया महादेशमा विभिन्न चाडपर्वहरू यस पूर्णिमाको दिनमा पर्ने गरी मनाइन्छन् । बौद्ध तथा हिन्दू धर्मावलम्बीहरु यस पूर्णिमाको दिनमा मांगलिक तथा शुद्ध कार्यहरू गर्दछन् । पूर्णिमाका दिन तथागतको जीवनसंग अति सम्बन्धित दिनहरू हुन् । पूर्णिमाको दिनमा बौद्ध इतिहासका केही संयोगहरू पर्दछन् । प्रत्येक पूर्णिमामा बुद्धको जीवनीसँग सम्बन्धित एवं बौद्ध ऐतिहासिक पक्ष, संस्कृति र विविध घटना परम्पराहरू घटेका छन् । जुन निम्न अनुसार छट्टा छट्टा रूपले अध्ययन गर्न सकिन्छ :-

१) वैशाख पूर्णिमा :-

तथागतको जीवनकालमा सबैभन्दा घनिष्ठ सम्बन्ध भएको पूर्णिमा यही वैशाख पूर्णिमा यानि स्वाँया पून्ही हो । लुम्बिनी शाल उद्यानमा शुत्रवारको दिन, यस पूर्णिमामा सिद्धार्थ कुमारको जन्म भएको मानिन्छ । ३६ वर्षको अधैरैसे उमेरमा बुधवारका दिन सिद्धार्थ कुमारले बोधिगयामा बोधिवृक्ष पिपल बोट मुनि बुद्धत्व लाभ गर्नुभयो । बुद्धत्व लाभ पश्चात ४५ वर्ष सम्म बहुजन हितार्थ र सुखार्थ जम्बुद्विपका कैयौं स्थानहरूमा डुल्नु भई धर्मोपदेश गर्नु भएका तथागत सम्यक्सम्बुद्धको महापरि निर्वाण यसै पूर्णिमाका दिन भयो । मंगलवार वैशाख पूर्णिमाको दिन कुसिनगरमा मल्लहरूको शाल उद्यानमा दुई रुखहरू बीच ठूलो ढुङ्गामा तथागतले शाश्वत धर्मलाई ग्रहण गर्नुभयो । यसरी तथागतको आदी, मध्य र अन्त तीन समयमा नातो लगाउने भएकोले यो पूर्णिमा अति महत्वपूर्ण छ । संयुक्त राष्ट्र संघले महामानब बुद्धको गुणानुस्मरणमा यस वैशाख पूर्णिमाको दिन विश्वव्यापी विदा दिने घोषणा गरिसकेको छ । त्यस्तै श्री ५ को सरकारले पनि यस दिन

सार्वजनिक विदा र अहिंसाको दिन भनी घोषणा गरि सकेको छ ।

२) जेष्ठ पूर्णिमा :-

६ वर्ष लामो दुष्कर तपस्या पश्चात् कालुदायी भिक्षुको सहार्दिक अनुरोध तथा शुद्धोदन महाराजको निमन्त्रणामा भगवान बुद्धले सर्वप्रथम कपिलवस्तु पाल्नुभई नियोधाराम विहारमा महासमय सूत्र धर्मदेशना गर्नुभई शाक्यहरूलाई ऋद्धिवाट दमन गर्नुभएको दिन यही ज्येष्ठ पूर्णिमा हो । साथै तथागतको महापरिनिर्वाण पश्चात राजा धर्माशोकका सुपुत्र महेन्द्र भिक्षुले श्रीलंकामा गई धर्म प्रचार गर्नुभएको दिन यही पूर्णिमा हो । शायद ! यदि उहाँले श्रीलंकामा धर्म प्रचार नगर्नुभएको भए बुद्ध शासन अहिले रहने थिएन । त्यसैले यो पूर्णिमालाई बुद्धमार्गी समुदायले अति महत्वपूर्ण दिनको रूपमा लिएका छन् ।

३) आषाढ पूर्णिमा :-

तथागतका केही महत्वपूर्ण जीवन घटनाहरू यस अन्तर्गत पर्दछन् । शकदेवेन्द्र सहित अन्य देवहरूको प्रार्थनामा श्वेतकेतु बोधिसत्त्वले महामायादेवीको गर्भमा प्रवेश यही पूर्णिमाका दिन गर्नुभयो । चार निमित्तको अवलोकन पश्चात पुत्र राहुलको जन्मवाट विरक्तिएर सर्वाय हितको लागि बुद्धत्व प्राप्त गर्न सिद्धार्थ कुमारले यस पूर्णिमाको मध्य रातमा महाभिनिष्ठमण गर्नुभयो । आफ्नो ६ वर्ष लामो दुष्कर तपस्या पश्चात मध्यम मार्गवाट प्राप्त बोधिज्ञानलाई मित्र ऋषिहरू पञ्चमदवर्गीयहरूलाई धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभई धर्मदेशनाको शुभारम्भ यही पूर्णिमा देखि भयो । तथागतले आफ्नो सद उपदेशवाट असन्तुष्ट परिव्राजकहरूलाई दमन गर्न श्रावस्तीमा यमक प्रातिहार्य गर्नुभई श्रावस्तीवाट आफ्नी आमालाई अभिधर्म उपदेश गर्न त्रायत्रिंश देवलोकमा जानुभयो । विभिन्न गाली गलौजा तथा निन्दाहरूलाई

मध्यनजरमा राख्दै भगवान् बुद्धले भिक्षुहरूलाई पानी पर्दा तीन महिनासम्म कहि नजाउन् भन्ने उद्देश्यले तथा राम्री ध्यान भावना गर्न पाउन् भन्ने विचारले वर्षावासको नियम लागू गर्नुभयो । यस अनुसार भिक्षुहरूले तीन महिनासम्म ध्यान भावना राम्री गर्न पाए । यो दिन वर्षावास अधिष्ठान गरिन्छ जुन अद्यावधि रहेको छ ।

४) श्रावण पूर्णिमा :-

४५ वर्षसम्म जम्बुद्विपका विभिन्न नगर तथा देशहरूमा उहाँले धर्मदेशना गरी कुसिनगरमा परिनिर्वाण हुनुभयो । उहाँको परिनिर्वाण पश्चात् उहाँको वचन तथा उपदेशलाई संग्रह गर्न राजगृहको वेब्हार पर्वत स्थित सप्तपर्णी गुफामा महाकाशयप महास्थविरको सभापतित्वमा यस पूर्णिमादेखि ७ महिनासम्म संगायन भयो । यस संगायनमा उपाली महास्थविर र आनन्द महास्थविरले क्रमशः विनय र बुद्धोपदेश सम्बन्धी उत्तर दिएका थिए । त्यसैले यो पूर्णिमा प्रथम संगायनले गर्दा बौद्ध इतिहासमा अति महत्त्वपूर्ण रहेको छ ।

५) आश्विन पूर्णिमा :-

आफ्नो आमालाई तीन महिनासम्म अभिर्धम उपदेश गर्नुभई त्रायतिंस देवलोकवाट संकाश्य नगरमा तथागत ओर्लनु भयो । यस पूर्णिमाका दिन भिक्षुहरूको वर्षावास सकिन्छ । यस पूर्णिमामा वर्षावासमा रहेका भिक्षुहरू तथागत समक्ष विशुद्ध प्रवारणा गर्नुहुन्थ्यो ।

६) कार्तिक पूर्णिमा :-

तथागतका मूल उपासक आजातशत्रुले पितृघात गरेर राजा भएपछि जीवक वैद्यको सहयोगमा विशरणमा प्रवेश यसै पूर्णिमाका दिन गरेका थिए । साथै यस दिन भगवान् बुद्धको दाँया हात समान प्रज्ञामा एतदगग प्राप्त भिक्षु सारीपुत्र महास्थविरको परिनिर्वाण भयो । यी संयोगहरूले गर्दा कार्तिक पूर्णिमा अति महत्त्वपूर्ण छ ।

७) मंसीर पूर्णिमा :-

तथागत सम्यक् सम्बुद्धको महापरिनिर्वाण भएको झण्डै साढे दुई शताब्दी पछि अशोक महाराजकी छोरी भिक्षुणी संघमित्राले बोधिवृक्ष साथमा लिएर श्रीलंकामा जानुभयो ।

८) पौष पूर्णिमा :-

बुद्धत्व लाभ पश्चात् भगवान् बुद्ध आफ्नो पूर्व वचन अनुसार राजा विम्बिसारको सहार्दिक अनुरोधमा सर्वप्रथम राजगृहमा प्रवेश गर्नुभई महानारद जातक देशना गर्नुभएको यो पूर्णिमा पनि महत्त्वपूर्ण पूर्णिमा हो ।

९) माघ पूर्णिमा :-

बुद्धले ७९ वर्षको उमेरमा महामारको महापरि निर्वाण हुनुहोस् भन्ने प्रार्थनालाई स्वीकार गरी उहाँले यस पूर्णिमामा आयुसंस्कार परित्याग गर्नुभयो । यस पूर्णिमामा उहाँले मारलाई तीन महिनापछि बैशाख पूर्णिमाको दिन महापरिनिर्वाण हुने घोषणा गर्नुभएको लगतै महाभूकम्प गयो । त्यसैले यो पूर्णिमालाई पनि महत्त्वपूर्ण मानिन्छ ।

१०) फाल्गुण पूर्णिमा :-

शुद्धोदन महाराजको बुद्ध दर्शन गर्ने ईच्छालाई पूरा गर्न कालुदायी भिक्षुले तथागत समक्ष कपिल वस्तु प्रस्थानको अनुरोध गर्नुभयो । जस अनुरोधलाई स्वीकार गरी तथागतले २००० भिक्षुहरूलाई पछाडी राखी यस पूर्णिमाको दिन देखि कपिलवस्तुको लागि राजगृहबाट प्रस्थान गर्नुभयो ।

११) चैत्र पूर्णिमा :-

रोहिणी नदीको विवादमा हुन लागेको शाक्य र कोलियहरू वीचको युद्धलाई भगवान् बुद्धले यस पूर्णिमाको दिन धर्मोपदेशबाट रोक्नुभयो । रगतको खोलो वरन लागेको सो युद्धबाट बचाउन तथागतले शान्तिपूर्ण उपदेश गर्नुभएको थियो ।

यी विविध घटना तथा सन्दर्भहरूले गर्दा वास्तवमा पूर्णिमाहरूको बौद्ध क्षेत्रमा महत्त्वपूर्ण स्थान रहेको छ । तथागतका जीवन र बौद्ध इतिहाससँग सम्बन्ध राख्ने भएकोले यी पूर्णिमाहरूको उपलक्ष्यमा कठिपय देशहरूमा केही पूर्णिमाहरूका दिन सार्वजनिक विदा घोषणा गरी बुद्ध पूजा इत्यादि गर्ने गरेको छ । वास्तवमा यी पूर्णिमाहरूमा तथागतको गुणानुस्मरण गरी उहाँको उपदेशलाई हामीले पालना गरे मात्र पूर्णिमा मनाएको सार्थक हुन्छ न त्र मनको सौख्य पूरा गर्नु मात्र हुन्छ । त्यसैले पूर्णिमाको दिन हामीले त्रिरत्न गुणानुस्मरण गरी धर्मकर्म गर्नु पर्दछ ।

नेपाल लिपि : नेपालको प्रतिबिम्ब

□ रजनी शाक्य, प्रयागपोखरी

कुनै पनि विचार, भावना, सोचाई व्यक्त गर्नको लागि भाषाको आवश्यकता पर्ने जस्तै त्यो भाषा र भाषामा व्यक्त विचार, भावना तथा साहित्यलाई सुरक्षित गरी राख्न लिपिको आवश्यकता अवश्य पर्दछ । फलस्वरूप लिपिको क्रमिक विकास हुन गएको हामी थाहा पाउँछौं ।

एसिया महाद्विप (जम्बुद्वीप)मा अहिलेसम्ममा ब्राह्मी, कुटिलाक्षर, गुप्ताक्षर, नेपाल लिपि, देवनागरि आदि गरी जम्मा २८ बटा लिपिहरू विकास भएको देखिन्छ । यस मध्येमा अहिलेसम्मको अन्वेषण र उत्खनन् अनुसार सबैभन्दा पुरानो ब्राह्मी लिपि हो । यो लिपि कसले, कहाँ, कहिले उत्पत्ति गरेको हो भन्ने कुरा थाहा हुन सकेको छैन । तर नेपालमा चाहिँ यो लिपि सम्पाट अशोकले भित्राएको हो भन्ने कुरा निरलीहवाको विशाल पुष्करणीको छेउमा रहेको अशोक स्तम्भ र लुम्बिनीको अशोक स्तम्भले स्पष्ट पार्दछ । त्यसबेला सम्पाट अशोकले यो लिपिलाई भारत लगाएत अरु ठाउँमा पनि व्यापक प्रचारप्रसार गरेको हुनाले यसलाई अशोक लिपि पनि भन्ने गरिन्छ ।

यसरी २८ बटा लिपि मध्ये पहिलो लिपि ब्राह्मी हो भने सबैभन्दा पछिल्लो लिपि देवनागरि हो । जुन लिपि आजभोलि नेपालको राष्ट्रिय भाषाको लिपिको रूपमा प्रयोग भइरहेको छ । यो लिपि ब्राह्मी लिपिकै विकसित रूप हो ।

तसर्थ ब्राह्मी लिपि देखि देवनागरि लिपि विकास हुन्जेलसम्ममा अरु थुप्रै लिपिहरूको विकास भैसकेको थियो । लिपि विकासलाई क्रमशः हेर्ने हो भने ब्राह्मी लिपि पछि ४ औं शताब्दीमा गुप्ताक्षर र ७ औं शताब्दीमा कुटिलाक्षरको विकास भएको देखिन्छ । चाँगुनारायणमा राजा मानदेव प्रथमको शिलास्तम्भमा गुप्ताक्षर र पाटनको सैगलमा रहेको राजा नरेन्द्रदेवको शिलालेखमा कुटिलाक्षरको प्रयोग यस्का उदाहरण हुन् ।

अग्रजन्तु धूमि

त्यसपछि नेपाल भाषाको बहु प्रचलित लिपि प्रचलित नेपाल लिपि, रञ्जना लिपि, कुटाक्षर, सप्ताक्षर, भुजिमोल आदि लिपिहरू विकास भएको देखिन्छ । नेपालको संस्कृति, साहित्य र ऐतिहासिक क्षेत्रमा एउटा छुटै तथा विशिष्ट स्थान ओगेटेका यी लिपिहरू ब्राह्मी लिपिकै आधारमा नेवार जातिले यसलाई आफ्नो मौलिक लिपिको रूपमा विकास गरेका छन् । यस मध्ये ९ औं शताब्दीमा नेपाल संवत्को विकास सगै आजसम्म प्रयोगमा आईरहेको लिपि हो - प्रचलित नेपाल लिपि । अहिलेसम्म नेपालमा जति पनि शिलापत्र, शिलालेख, तालपत्र आदि भेटिएका छन् त्यसमा सबैभन्दा बढी यही लिपिको प्रयोग भएको देखिन्छ । काठमाडौं श्रीघः विहारमा रहेको वि.सं. २०२४ साल अंकित श्री ५ महेन्द्रको शिलापत्रमा पनि यही लिपि प्रयोग भएको छ ।

नेपालको लिपि इतिहासमां सबैभन्दा प्रमुख एवं वहुचर्चित लिपि हो - रञ्जना लिपि । ११ औं शताब्दी देखि देखापरेको यो लिपि हर्नमा अति राम्रो एवं कलात्मक लिपि हो । यसलाई देवताको लिपि भनेर गुम्बा, देवल, विहारको उच्च स्थानमा लेखेको वा कुटिएको हुन्छ भने त्यसबेला ठूल-ठूला धार्मिक पुस्तक यो लिपिले लेख्दा सुनको मसी प्रयोग गरिन्थ्यो । यस कुराको पुष्टि काठमाडौंको विक्रमशील महाविहार, ललितपुरको रुद्रवर्ण र हिरण्यवर्ण महाविहार मा सुरक्षित रहेको प्रज्ञापारमिता पुस्तकले गर्दछ । जस्मा सुनौला रञ्जना लिपि देख्न सकिन्छ । विशेष गरी महायानी बौद्धहरूले मनपराउने यो लिपिको प्रयोग बौद्ध ग्रन्थ नवव्याकरण, अष्टसहश्रृका, प्रज्ञापारमिता आदि धार्मिक पुस्तक लगायत संस्कृत भाषाका ग्रन्थहरूमा भएको पाइन्छ । जापान, चीन, तिब्बत, मगोलियासम्म पनि ठूलो चर्चामा रहेको र राजा महेन्द्रले नेपाललाई विश्वसामु उभ्याउन भाग लिएको संयुक्त राष्ट्र संघको सम्मेलनमा रञ्जना लिपिलाई नेपालको मौलिक लिपिको रूपमा सबैभन्दा राम्रो चाइनिज लिपि रवाङ्गीपछि दोस्रोमा

रञ्जना लिपि पर्ने कुरा पनि नेपालीहरूको लागि अनि नै गौरवको विषय हो ।

यसपछि १३ औं शताब्दीमा वज्रयानी आराध्य देवताको साधना गर्ने मन्त्र कसैले नबुभोस् भनेर सबै मन्त्रलाई रञ्जना लिपिको एउटै अक्षरमा नै लेख्न थाले । जुन अक्षरलाई कुटाक्षर भन्न थाले । यसरी नै बौद्ध दर्शनको प्रतीक मानिएको ह, क्ष, म, ल, व, र, य, यी सातवटा अक्षर मात्र रहेको सप्ताक्षरी कुटाक्षर कालचक्रको मन्त्र स्वरूप गुम्बामा प्रयोग गरेको पाइन्छ । नेपालका प्रसिद्ध कलाकार अरनिकोले चीनमा बनाएको शैवतचैत्यको गर्भमा पनि सप्ताक्षरको प्रयोग भएको छ ।

यसै क्रममा १३ औं शताब्दी देखि फिंगाको टाउको जस्तो भएको भुजिमोल, गोलो गोलो भएको गोलमोल, पकाकार भएको लितुमोल, बेरिएको सबै अक्षर भएको हिंमोल, निहरिएको भएको ब्वेमोल, कोणात्मक भएको कुँमोल, र सीधा राख्ने पाचुमोल लिपि देखापायो । समयको परिवर्तन सँगसँगै विभिन्न नामाकरणका साथ देखापरेका यी लिपिहरू प्रचलित नेपाल लिपिकै स्वरूप हुन् ।

यस बाहेक प्रचलित नेपाल लिपि विकास भएको समयमा जम्बुद्वीपका अन्य ठाउँहरूमा बंगाली, मैथिली, गुजराती, शारदा लिपि पनि विकास भएको हुनाले त्यसकै प्रभाव स्वरूप नेपालका केही ठाउँहरूमा पनि यो लिपिहरू भेटिन्छन् ।

तसर्थ नेपालको लिपि भनेर स्पष्ट प्रमाणित हुने नेपाल लिपि कुनै समयमा लोप हुने अवस्थामा पुगिसकेको थियो । तर राणाशासनकालको अन्त्यतिर पुनः यस्को उत्थान गर्ने कार्यको थालनी भयो । फलस्वरूप काठमाडौंमा ने.सं. ११०० तिर ज: विकासमान स्थस्य: (वर्तमान ढा. योगी विकासानन्दको कोशिशसमा नेपाल लिपि गुथि, ललितपूर मा ने.सं. १११२ मा लोकरत्न शाक्यको कोशिशसमा लिपि थपू (विकास) गुथि र कीर्तिपूरमा ने.सं. ११२० मा नेपाल लिपि परिपद्को स्थापना भयो । ने.सं. ११२० सम्ममा नेपाल लिपि गुथिले उपत्यका भित्र र बाहिर गरी करिब नौ हजार जति विद्यार्थीहरूलाई र ललितपूरको लिपि थपू गुथिले तीन हजारभन्दा बढी विद्यार्थीहरूलाई लिपि सिकाइसकेको छ । यसि मात्र नभई नेपालको संस्कृति, कलाकृति, इतिहास र विभिन्न विषयको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने कार्यलाई सजिलो बनाउन र पूराना पूराना पुस्तकहरूको संरक्षण गर्ने उद्देश्य राखी भाषा निभाः प्रेमबहादुर कसाले स्थापना गर्नु भएको आशा सफू कुथि अहिले कूलांगुलु रक्तकालीमा रहेको छ ।

अतः स्वदेशी हुन् वा विदेशी, यदि कसैले नेपालको इतिहास, साहित्य, धर्म, संस्कृति, कलाकृति तथा पूरातत्त्वक विषयको अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने चाहना राख्दछ भने उसले नेपाल लिपिको ज्ञान अवश्य प्राप्त गरेको हुनुपर्दछ । निश्कर्षमा नेपालको संस्कृति, कलाकौशल, साहित्य तथा ऐतिहासिक पृष्ठभूमि सन्निहित भएको नेपाल लिपिको अध्ययन र मनन हामी सबैले अवश्य गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd (Importer & Exporter)

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Wotu Tole

सत्यवचनया महत्त्व

■ भिक्षु कोलित
संघाराम विहार

असत्य मखुगु खँ ल्हाइम्हेसिनं याये मफुगु पाप
मदु धका भगवान बुद्धं धर्या विज्यागु दु । उकिं सत्य वचन
हे फुक्क गुण धर्मया कारण खः । बुद्धं धर्म कथं असत्य खँ
धैगु मखुगु खँ ल्हायगु जक मखु कि चुगलियायगुं नुगले
स्याक्क छाक्क वचन ल्हायगु, ज्याख्यले मज्वीक फुसुलगु
खँ ल्हायगु नं असत्य वचन हे खः । सरल अर्थं धाल धा: सा
मुसावादा, असत्य वचन धैगु सूनं फसे यायगु विचारं सत्य
खँ यात सुचुका मखुगु मभिनिगु कथं खँ ल्हायगु या शब्द
छ्यलेगु खः । मुख्य याना मुसावाद असत्य वचनं याइगु
अकुशल, चण्डाल ज्या खः सां तवि शारीरिक कथं नं ध्व
पापि ज्या मनुष्य पहः मदुपिसं या: । गुलिसिनं थःगु ल्हा
तुति ख्वालं मखुगु मभिनिगु कथं सकेत विया, शारीरिक
मुसावाद असत्य वचन ज्या या: । ध्वं समाजय् मसीक
गुप्तं ज्वीगु मुसावाद ज्या खः । थःगु मस्यूगु खँ स्यू कथं
व स्यूगु खँ मस्यू कथं धायगु नं असत्य वचन हे खः । मखुगु
खवर प्रचार यायगुन, मखुगु कथं सुइतं कवुल वीगु नं
मुसावाद खः । थुकथं न्त्यायगु तरिकां खँ ल्हाः सानं मनुष्य
समाजयात थी थी प्रकारं हानि, अपराध ज्वीगु जुया निति
थज्यापि व्यक्तिपिन्त सत्यवचनया महत्त्व मधूपि मनुष्य
पहः मदुपि मधासे छु धायगु ?

भीसं चुगलि असत्य वचनं याना गुलि समाजे ला
व लुसि थे मिले जूपि पासापि, गुरुपि, चेलापि, माँ बौ काय्
म्हाय्यपि, कला भातपि छुटे जुया ल्वाना च्वंगु, हाला
च्वंगु, अशान्ति जुयाच्वंगु स्वया च्वना, न्यना च्वनागु दु ।
हानं फुसुलगु असत्य वचनं याना अपो समाजय् मनूतयगु
ई अथे विते जुया उन्नतिया लैपुइ वने मफया च्वन । उकिं
थःत नं करपिन्त नं दुःख पीडा हिंसा ज्वीगु कथं थः थःगु
भापा छेलेगुन मनुष्य पहः दुपिनि सत्य वचन मखु । अथेहे
थःत नं समाजयात नं सुख शान्ति ज्वीगु कथं थःगु भापा
छ्यलेगु मनुष्य पहः सत्य वचन खः । गुब्ले गुब्ले करपिन्त

मभिनिगु हानि ज्वीगु कथं सत्य खँ ल्हाः सानं असत्य जू
वं । गुब्ले गुब्ले थःत नं करपिन्त नं हानि मजुसे भिनिगु कथं
असत्य खँ ल्हाः सानं सत्य जू वं । अथे जुइत मनूतयके
विवेक बुद्धि व स्थानोचित प्रज्ञा नं दयमा: । थज्यागु
स्थानोचित प्रज्ञा खँ ल्हायगु बानि सत्य वचन यात थूपि
भिंपि मनूतयके जक हे अपो खने दयाच्वनी ।

धन-बलं याना थौ कन्हे समाजय् अपो असत्य वचन
ल्हाना थी थी प्रकारया अपराध ज्या नं जुया च्वंगु दु ।
अदालत छगु सत्यता व सत्य वचनया भण्डार थेंतु असत्यता
व असत्य वचनया भण्डार नं खः । उकिं याना सत्यवादीत
नं भेले च्वना मखु कथं दण्ड भोगे याये माला च्वंगु दु ।
असत्यवादीत धन व राजनीति बलं सत्यवादीत थें जुया च्वंगु
दु । तर सत्यवादीपिनिगु मनला न्ह्यावले पवित्र,
असत्यवादीतयगु मन न्ह्यावले अपवित्र हे खः । राजनीति नं
सत्यअसत्य वचन व ज्या या भण्डार खः । मेगुला छु थौ
कन्हे गुलि धार्मिक संस्थाय् नं सत्यता व सत्य वचनया
भण्डार सिवे असत्यता व असत्य वचनया भण्डार बढे
जुया च्वंगु खने दु । उकिं गुलि धार्मिक क्षेत्रय् नं सत्य वचन
खँ ल्हाइपिन्त सिवे नं असत्य वचन खँ ल्हाइपिन्त हे मान्यता
गौरव दु थें च्वे । छु धाय् कलियुग लिक्क थ्यनावः गुला
मस्यू ! थज्यागु असत्य वचन खँ ल्हाइपि सर्प सिवे नं ग्याना
पु, छाय् कि सर्प याके वाय् जक विष दै तर असत्यवादीतयके
न्ह्याथाय् न विष दयाच्वनी । उकिं असत्य वचन ल्हाइपि
सत्य वचनया महत्त्व मधूपि खः ।

मखुगु खँ ल्हाना ज्वीपि असत्यवादीत गथे कि भो
पुया तःगु थले लः छ्वपिं हे मल्यनि थे लज्जाभय मदुपि
फुसुलुपि थे खः । ध्वं उपदेश भगवान् शास्तां राहुलयात
विया विज्यागु खः । उकिं भगवान बुद्धं निन्दा याना
विज्यागु अनैतिक धर्म मध्ये मुसावाद असत्य वचन छ्गू न
मुख्य खः ।

मुसावाद असत्य वचन अकुशल ज्या धात्ये सम्पूर्ण जीवित प्यंगु अंग लक्षण पूर्ण जीवीमा धैगु बुद्ध धर्मे क्यना तःगु दु । उपि खः -

- १) असत्य खँ जीवीमाः,
- २) करपि स्यकेगु विचा दयमाः,
- ३) वचन या शरीरं असत्य कथं संकेत वीत उत्साहं यायगु,
- ४) असत्य वचनं मेपिन्त स्यकेगु, मखु याय् लाकेगु ।

थुकथं थ्व प्यंगु अंगं पूर्ण जीक मखुगु खँ लहाना सु व्यक्तियात मभिंगु लॅपुइ छोयगु हे बुद्ध-धर्म कथं धात्येगु मुसावाद अकुशल खः । असत्य वचन याना थःत न समाजयात नं यक्वं आपत्ति विपत्ति दुःख अलाभ हानी ज्वी यः । उकिआगम धर्म कथं असत्य वचन पापि ज्या खःसा, सामाजिक कथं अपराध ज्या खः । धर्मया खँ थूपिंस, समाजया महत्त्व थूपिंसं गथे थःत असत्य खँ लहाइगु मयो, अथेहे करपिनि न मयो धैगु थुइका, सीका सत्य खँ लहाना जीवन हनेगु स्वइ । अज्ञापि व्यक्तिपि हे सत्यवचनया महत्त्व थूपि खः । असत्यवादीयात थ्व लोके न परलोके नं यक्व दुःख भोग याय् माली । समाजं नं वैतनिन्दा चर्चा याई । वं धा:गु छुं खैं नं समाज विश्वास याइ मखु । फताम्ह धायका च्वने मालि । थःगु असत्यवचनया भूलं दण्ड भोग याय् माली । सिना वना नरके यक्व दुःख ज्वी । हानं मनुष्य धायका जन्म कासानं असत्य वचनं याना अज्ञानं लाता जुया जन्म काइ । ल्वचं न कयका च्वने माली । थुकथं विपाक भोगे याय् मालिगु मनुष्यगतिदुपि सत्यवादीपिन्त मखु कि अमनुष्यगति दुपि असत्यवादीतयत खः । थये दुःख सियाच्चवंपि यक्वं भीसं समाजय् खनाच्चवंगु दु । अथे हे भिंगु सत्य वचन याना भिंगु विपाक अनुभव याना सुख सियाच्चविपिन्यक्वं समाजे खनाच्चवंगु दु । म्हुतु पिचुसां नुगः वचुपि असत्यवादी मनूत नं समाजे दु । म्हुतु वचुसां नुगः यचुपि सत्यवादी मनूत नं समाजय् दु । म्हुतु नं यचु मन नं यचुपि मनूत समाजे दु । बुद्ध-धर्म कथं ला धात्ये भीत माःगु ला वचन नं मन नं पवित्र याना सत्यवादी जुया समाजे जीवन हनेगु खः । धात्ये सत्यवचनया महत्त्व थूपिंस थुकथं हे थःगु दैनिक जीवनयात न्ह्याका च्वनी । उकि�ं थ्व हे सत्यवचन सुख सियगु लॅपु खः ।

धर्मोष्ठिध

■ दोलेन्द्र रत्न शाक्य

चाकुपाट, ल.पु.

सुप्रभातम् ! सुप्रभातम् !! सुप्रभातम् !!!

प्रातःको मन्द समीरसंगै धर्मको दोहा सुनियो, शान्त अनुपम धर्मानन्दको अनुभूति भयो । मानौ सच्चा सुख पाएर्है राखेर धर्म - गौरव, धन्य धन्य भएँ म, पाई धर्म - धनको सौरभ ॥ १ ॥

आफै सासप्रति भई सजग, सचेत र स्थिर, राखी मन अविचलित वनी शूर वीर धीर । आफूमा समता बढाई, चुँडाली राग - जंजीर, सबेदना जानी सच्चा, वहाई भर भर नीर ॥ २ ॥

विपश्यना साधना हो तिमो कर्मभूमि साधक, पन्छाऊ राग द्वेषरूपी जे जति छन् वाधक । निर्वाण - पथका पथिक तिमी, हौ तिमी धम्मिक, धर्म - पन्थका बटुवा तिमी, हौ मेधावी धावक ॥ ३ ॥

बुद्ध हुन् कुशल वैद्य, धर्म हो औषध विशुद्ध, संघ हुन् परिचारिका गुणी, आफू रोगी विशेष । वैद्यले वचाएर्है, संघबाट पाई धर्म - रस अमृत, गरौ सेवन यहीवेला होओ है भव - रोग निवृत ॥ ४ ॥

सद्धर्म हो है महान, होइन यो व्यर्थको प्रलाप, 'जो धावे सोहि पावे', छैन यसमा कुनै विवाद । जाति, वर्ण, लिङ्ग र मान्यताको छैन केही प्रभाव, धर्मले गर्द्ध कल्याण, नराखी यसले भेदभाव ॥ ५ ॥

पञ्चबुद्धया ख

■ व. आ. कनकद्विप

बुद्धयागु महापरिनिर्वाणया स्वला लिपा राजगृह धैगु थासे भिक्षुपि मुना शाक्य मुनि बुद्धया उपदेश व विनय मुना सफु दयेकल । ध्यां लिपा सच्छ्व दैं दयेका वैशाली धैथाये निरगु संगायना याना बौद्ध भिक्षुपि निखल जुल । व निखल यात थेरवाद व महासाधिक धायेगु यात ।

बुद्ध मदये धुकाया २५३ दं लिपा सम्राट सशोकं पाटली पुत्रे स्वंगगु संगायन याके विल । थनं नं मेगु पुच व दया वया सर्वास्तीवादी धापि नं दैवल । मेमेपि नं थ्व चा, थ्व चा विचारयापि दैवल । काशिमरे सर्वास्तीवादी पिसं जूगु कनिष्ठक्या पाले तधंगु मुनाज्या (संगायन) न्यायेकल । थ्व संगायन बौद्धत थन्यापि स्वःखल जुल ।

छखल- श्रावक यान थः जक् अहंत जुइपि

निखल-प्रत्येक बुद्धयान- थःजक बुद्ध जुया निर्वाणे वनिपि ।

स्वखल-बुद्धयान - थः बुद्ध जुया करक्यात नं उद्धार याइपि । (मूलतः थ्व याने महासाधिक्या कचा चैत्यवादं वपि अन्धक पुच्या कचा वैपुल्यवादं महायान विकसित जुयावंगु धाइ ॥)

अवसां निसे बुद्धयान, श्रावकयान व प्रत्येक बुद्धयान माने याइपित हीनयान (थेरवाद) धाल ।

महासाधिक धापि महायानी जुल । थये जुया बुद्ध मदुगु न्यासत्या दैं लिपा महायान दैवगु खः ।

अर्थात इशाया १ शताब्दी निसे महायान वल, अले थ्व महायानी धापि थ्व हे बुद्ध जुइगु गब्ले, गथेयाना गन्याम्ह गथे धाये मफया देव देवताया नं कल्पना याना हल । होम (यज्ञ) नं याना हल । राशी नक्षत्र नं माने यात । तन्त्र मन्त्र नं दुध्याना वल । बुद्धयात हे द्यो नं धैहल । धारणी मन्त्र दयेका हल । पंचमकारया अभ्यास जुया वल । तन्त्रयानया च्वकाये थ्येका कचिंगु ला नैपि अघोरी तयेत सिद्ध धका मानेयाना हल ।

मैत्रानन्दभूमि

अले बज्रया नं आविस्कार जुल । अथे जुजुं बज्र धैगु चिंयात प्रज्ञा उपाय दुगु सून्यता व दृढताया प्रतीक व्याख्या याना महा कारुणिक (करुणाया प्रतीक बुद्धयात) बुद्धया प्रतिबद्धता बज्रयान धका दयेका हल ।

थ बज्रयान वगु न्हयेगगु शताब्दी पाखे खः । अथे धायेबले बुद्धया ई ५४५+ इशाया ७ न्हयेगु शताब्दी बुद्ध मदये धुका १२५० दं लिपा बज्रयान वगु खः । आ थ्व यान भी प्येस दं ति दत ।

थ पंच बुद्धया (स्वयम्भू दुपि पंचबुद्ध त) कल्पना जुसेलि उमि कलापि, काय, मृत्याय नं दयेका हल ।

पंचबुद्धया नां छसि कथं निसे

वैरोचन - धर्मचक्र बज्रधातेश्वरी

काय/ मृत्याय समन्त भद्र/सावारा
बज्रयानी कथं - मारिचि, बज्रवाराही, योगाम्बर, नैरात्मा
अक्षोभ्य - भूत्यर्श लोचना

काय/ मृत्याय बज्रपाणी /उग्र तारा

बज्रयानी कथं - वरन्द मामकी

काय/ मृत्याय रत्न पाणी/रत्नतारा
बज्रयानी कथं - जम्बल, महाप्रतिसरा, महाकाल, किनी
अमिताभ - ध्यान पाण्डुरा

काय/ मृत्याय पद्मपाणी/भृकुटी तारा
बज्रयानी कथं - महाबल, हयग्रीव, कुरुकुल्ल, महासीदति
नांग कुइका च्वंम्ह अमोघसिद्धि - अभय - आर्यतारा

काय/ मृत्याय - विश्वपाणी/विश्वतारा

बज्रयान कथं - खादेरावती, आर्यतारा, महामायुरी, बज्रामृता ।

अथे हे जयदेव धाम्ह जुगु १२ शताब्दी पाखे बुद्धयात विष्णु अवतार दयेका विल । स्वयम्भू पुराण बुद्धयात ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर नाप त्वाये चिंका विल ।

अले कर्म, पूर्जन्म व योग लिसे जो जो लागु ल स्वाका बौद्ध धर्म हिन्दू धर्म थे याना विल ।

भीगु देशे बुद्ध धर्म ला बुद्ध दनिवले निसें चले जुया
वगु खः। कपिल वस्तुपाखे वः पिं शाक्यर्थि थौं तक नेपाले
बौद्ध धर्म माने याना च्वपि दु। बौद्ध कोलिय व थौं कन्हे
केल टोल असंयापि खः धाइ। किरात व लिच्छवी कालं
निसें थेरवाद भीथाये चले जुया च्वंगु खः। अथेरां भीनिगू
शताव्दी पाखे शाक्य भिक्षु श्री भद्र नेपा गाले विज्ञाना
नेपाले "बज्रयान" हया व्युगु खः।

मल्लकाल व राणाकाले बुद्ध धर्मयात प्रोत्साहन मजु।
उकिं अलमा नं सिमा हे खः धाये थैं बज्रयानी तसें सा बौद्ध
धर्मयात छुं कथं ल्यंका तःगुलि धन्ये धायेमा। मध्य काले वहे
बज्रयानं अप्पोयाना सन्ध्य भापां तन्त्र/मन्त्र दयेकुगु लः।

अबले हे भीथाये बज्राचार्यपिसं हिन्दू धर्मलिसे
ब्लास्त्रायेत ब्रह्मायात सृष्टी याह्न हे बौद्ध धर्मया सृष्टी
कान्तलोकेश्वर खः धैगु वाखैं दयेका विल।

विष्णुयात गैम्ह हरिहरवाहन लोकेश्वर है विल।

महाद्योयात बुद्ध मुखः पुइका विल।

आ थौं-कन्हे म्हासुगु ज्ञीवर पुनिपि श्रावकयानी भिक्षु
पिसं नेवा समाजय ट्युपा है च्वंगु दु। थ्व तस्सकं बाल। अले
पंचबुद्धया मुद्रा (चु न्वाँगु तरिका) स्वयेवले व पच बुद्ध धापि
भी गौतम बुद्धया हे विभिन्न मुद्रा धाय् थैं च्वो।

बुद्ध धर्म चक्र प्रवर्तन याना विज्या। भू स्पर्श
मुद्राय च्वना विज्या। वरद मुद्राय च्वना विज्या। ध्यान
याना विज्या। अभय नं विया विज्या। उकिं थ्व पंच बुद्धया
प्रकृति शाक्य मुनि बुद्ध हे खः थैं च्वो।

अथे हे महायान वसें लि भी धाये गुं विहार लिपा
स्सवयम्भू विहार नं दुगुलि थौया स्वयम्भू रोम शहर छन्हुं हे
दयके सिधगु मखु धाये थैं १ शताव्दी निसें थौं तकया दुने भ
भ धायेका हगु खः। थ्व स्वयम्भू देगया विकासक्रम स्वया
भीसं महायानी/बज्रयानीपिन्त जस विइमा।

वहे स्वयम्भूयात मू विहार याना आ स्वंगु राज्ये यले,
यैं ख्वपे १८/१८/१८ महायानी विहार धस्वा। कचा बहा व
बहित धस्वा। अथेसां आ बज्रयान या तन्त्र नय/मन्त्र नय लकेगु
खःसा होम, हिंसा, व अहम्। हुकार त्वतेगु बालाइ।

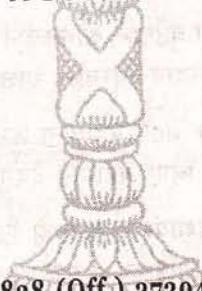
बज्रयानया वासना परिशोधनया सिद्धान्त नं
अवैज्ञानिक धाये मज्यु। अथेसां लायकुली प्याखैं हुलिपि
बज्रयानया बज्राचार्य धा:पि तमासा खः आडम्बर जक खः।

"Not to do Evil,
To Cultivate merit,
To purify one's mind.
This is the teaching of
the Buddha."

Dampa Enterprises

Tibetan Raw Wool,
Pashmina & Silk
Yarn
Wholeseller

Tel : 270828 (Off.) 272945 (Res.)
Fax : 278926, 484129 (Show room)
Mobil : 981020922
Swayambhu (Ring Road)
Kathmandu - 15, Nepal

हृदय जलन

उत्तम कौशल्याण,

■ विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय

नन्दानं नयन तिसिना, राहुल नं अथेहेसनं,
च्चःविद्वत् संगु खिपः जिगु नुगः नं व समानं।
फस व्यक्तूम्ह खखुचिया गति सर्गया शुन्यता,
जलन हृदय जुल थौया, मनसुवा: सिलसिला ॥

हे ! जीवन संगिनी, राग नाले जि च्वनेगु व्यर्थनं,
अन्धकार जंजालं त्वतुमत्तु पुइका मदु सत्यया दर्शन ।
कल्याण सकलयात जुइगु विशुद्धि ज्ञानया पिया,
राजपात भव भोग सम्पदा तुच्छ जिं थौं स्वया ॥

गोपा ! छंगु गुण धर्म, छ्रवये मखु फिसः लः प्वका,
अपार पवर छंगु मतिनां, जगतं हितया लुमंका ।
दुःखया सागरय् पार सकसितं नाया प्रतिक्षा,
यायेगु जिगु मनोरथ घचाः थौं या पलिस्था ॥

तिलाङ्जली छंगु निति मखु हे सखि यसोधा,
आपालं सित कल्याण, अले सुख दइगु खासा ।
जगत जलन न्यंकनं, मदु शान्ति सिमा किपालु गनं नं,
किपालु सिमा: हय्त तत्पर, थौं थुगु अन्तर मननं ॥

भो ! माता पिता, सकल पासा, भगिनी राहु,
विदा जितः व्युरे नुगः लं, खोकना हृदय कना मखु ।
गन्तव्य लंपु जिगु, याकनं चाय्का व्युरे व्यासनं,
वने त्यल थौं, सकल त्वता सत्व प्राणी जननं ॥

भो ! छन्दक दाजू, थुइकि सिद्धार्थया मनसुवा,
त्वःता जिं गनं मखु वने, जां लानालि वयेलिपा ।
ताय् मते दुःख भति नं, जि त्वता मवनानि जगतं,
उद्वार जिं छन्त याये, भावी शिष्य थौं दयेका हनं ॥

धाय्मते भो ! भ्राता सारथि दुविधा विइत सःते मते,
नयनस्खलन छंगु खविं, जितःनं प्याकेत सनेमते ।
दिपा विना न्त्याना चंगु खुसियात पनेगु स्वयं मते,
शान्ति मार्ग योगीयात, पनेगु छं थौं कुतःयायेमते ॥

हे छन्दक पचारिक ! मनसुवा आरति स्यायेत सनेमते,
व्यर्थ न्हां छंगु निति, छंगु त्यासा पुले जिं स्व, गनेमते ।
मनोरथ पूर्ण हृदय चित्त लाया, गन्तव्य निगुलि ध्यंकाव्यू,
छंगु निति जिके आः छुं मदु, बुद्धत्व प्राप्ति लिपाथःजू ॥

पम्हुइत संगु नुगः ज्वना, मिखां संवेग धारा हाय्का,
करकमलस आज्ञा शिरोपण, मनोरथ पूर्ण श्रीस कुविना ।
कन्थकयात हया ल्यु ल्यु वन सिद्धार्थ सल महसं च्वना,
लिकः स्वल सिद्धार्थ, किपालु सिचु ताय्कल पोषक गृह खवा

नैरञ्जना खुसिया समिपस, त्वःताव गृहस्थी जंजाल वस्त्र,
सब्व चान्हस वा: चा: इले, चा त सपः मू न्वना अरंगं ।
हुं रे छु लिहाँ छन्दक, वस्त्र जिगु ज्वना कपिलवस्तुस,
जीवन जिगु मनोरथ घः चा: चाहिके, श्रमण जीवन पुनावसः ॥

‘मखु, मखु हे ! प्राणवीर अञ्जलि ध्व दुःखीया विनति,
छपिनि शिष्य जुइगु मनसाय, याये मते भो ! ज्यान अवनति ।
जीवन लासा लः ल्हायेगु जिगु ध्व जिगु अभिलापा,
मते रे भो ! सनकुमार लछ्यायेगु, जिगु जीवन आशा ॥

“मखु, मखु छन्दक दाजू, गथे खं मथुगु न्हां ?
मस्यु आतकं हालखवर, सिगु सुनानं खासां ।
पुत्रशोक कइरे सकल, सञ्चार हुं रे छु जुयावना,
अंग भंग न्यंकनं जुइगु, अतिकनं दु सम्भावना ॥

जलन हृदय प्वाल प्वाल च्याका, वस्त्र फुक्क समोदनं,
सुवासः तिलाञ्जलिया जः हवला, नयनं दूर जुया वनं ।
खविया वसा लाया, वन सन्द्रासं जागु दे लुमंका,
कन सकसितं वृत्तान्तं खँ, नुगः पंम्हुइयें च्वंका ॥

हाय् ! प्राण शुद्धोदन पुत्र, आः हे छाय् त्वःता वना,
जीवन जाः म्ह जहावयात आहे छाय् अवलायाना वना ।
जीवन संगि छलपोलया, अयसां छाय् वय् त्वफिका वना,
हृदय जलन जिगु आः, त्यायेला फैमखु धायें न्हा ॥

नशाया हि सुना वंसा, जिगु जीवन नं सुना वनी,
स्वप्नं नं यथार्थं जुया वीसा, नुगः जिगु पंम्हुया वी ।
लुसि वृद्धि गतिया अन्त्यप्ति, हृदय गतिया पतड़सरी,
आशा च्वापु नाइसा, जीवन जिगु नं गम्भीर भूमरी ॥
कुं मवेकं मि च्याई गनं, लुमन्ति मवेकं शोक गनं जुई,
लःधः मदेकं लःगनंवई, भलसा मदयेकं जि गनं म्वाई ।
मतया जलं क्यंका च्वंगु जः, छिगु किचः नं किकातः गु सम,
समुद्रय् ल्वाक ज्याः गु खुसी, छलपोल विना पहे समान ॥

नुगः या भ्यगः लं वा: गु लः, छ्यलिमखु व वेपवांगु न्हां,
जिगु नुगः लं च्यागु मि, च्याइमखुत आः कोटि प्रणाम यासां ।
कुचा: कुचा: दः गु खा:, स्वायला आः व मज्यू मखा:,
धिवाया भू-वागु नुगः, सुइगु मुलु ला मदु स्व आः जा ॥

ल्हावसां पिज्वः गु हृचांगु मिजला, चित्त अग्नि नं अथेहे,
जीन्दगीया लंपुई हाः गू लैक, छ्वम्हुगु हि न व यें हे ।
फसं ग्वाः कुगु हृचांगवाः, दिन दिन च्याना सर्गः जाज्वल्यमान,
हृदयं हृदययात नः कुगु भुइकां, काय जुल फुक्कं कम्पायमान ॥

भो गौतम छिगु लुमन्ति हृदय सुकुन्दास मनः जः च्याका,
छिगु मनसुवाः स जिनं शील ब्रत धारण याना कया ।
प्रतिक्षा लंपुई जि स्वया च्वना, आशा न्हेकने प्रतिविम्बित जुया,
धैर्य याना पियाच्वना पुत्र कुमार राहुलया ख्वाः स्वया ।

शिलापत्र

□ बुद्धरत्न शाक्य 'क'

पुलां मनूयागु नुगः खँ ज्वना,
यथार्थतायात पिव्याच्वना ।

कर्पि सुनां सिर्ईके मफय्मा धका:,
वंशन ल्हायागु किपा जुया ।
वावः फय् वः न्ट्यागु दुःख जूसां !
घाः खु लाके मविया सहयाना जूसां !
जिगु जिगु धका हाः वः पिन्त नं,
न्वखंकक लिसः विया मौन जुया ।
सत्य नुगः यागु निष्पक्ष ज्या नं !
रक्षा यानाच्वना दूत जुया ।
लुम्हिनी बन त्याके धका: वः पिन्त नं ।
दना क्यना खबरदार जुया ।
कथं कथंया अन्तरद्वन्द यात नं !
याना च्वना शुद्ध इतिहास जुया ।
खने दयेक मदयेक सुला सुला नं !
याना च्वना सेवा युग युगया ।

अतुललीय टिक्कउ द आदामदायी सुविधाक्ष साथ Jialing के
पदम्पदागत पावरक्षे आष्वर्जिनक संगम ।
आजैदेखि Jialing हैंकन शुल्क गव्हाल्स्य द बाँकी अन्य
बाइक्षट्स्वन्दा तपाईर्लाई थैए अगाउ
यसले पुच्चाएके महाल्स गव्हाल्स्य ।

**Sugar Trading
Company P. Ltd.**

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal
Tel : 353136, 355365, Fax : 977-1-355348,
E-mail : sujan@mos.com.np
Tripureshwor Showroom, Tel : 249503

With deep sadness we have received the news of the untimely demise of

Pavitra Bahadur Vajracarya

With his charity and enthusiasm for all things Buddhists, and with his selfless generosity and hard work he was one of the foremost leaders and promoters of the Lord's Dharma in Nepal. With his warm spontaneity and sincere kindness, and with his open-mindedness, ready helpfulness and hospitality he was a great and respected friend, mentor and kalyanamitra, whom we will sorely miss.

May he be happy in the beyond and come to experience the fruits of the Dharma which he has sown so actively in this life!

In deep sorrow we share our condolence with the bereaved.

**Peter and Jutta von Rospatt
with their son Alexander, daughter Sunita
and granddaughter Manju.**

Buddhist Concept On Sexual Misconduct

■ Dr. Sudin Shakya

The word Buddhism comes from the word "Budhi" which means "to wake up", and, thus, Buddhism is the philosophy of awakening. Buddhism is not a religion, but an education to eradicate the sufferings in this world. The word philosophy comes from the word "philo" which means love and "sophia" which means wisdom. Both the meanings describe Buddhism perfectly.

Buddhism teaches us to spread loving kindness and compassion to all sentient beings. So it is a philosophy, the supreme philosophy. Buddha is not a god. He never claimed he is child of god or a messenger of god. He was just an ordinary man who found the truth and taught to follow his steps to eradicate sufferings in this world and attain enlightenment.

There are innumerable teachings that the Buddha taught the laymen to practice to make our living more fruitful and happy. Buddha taught in accordance with the capability of the individual. In this modern world, there are many cases of unwanted pregnancies, some of which lead to abortion. As a matter of fact, premarital sex and sexual misconduct are the cases of unwanted pregnancies.

If we use tricks, emotional black mail or force to compel to have sex with us, this is considered sexual misconduct. Adultery is also a form of sexual misconduct because when we marry we promise to be loyal to our spouses.

Once we commit adultery, we break that promise and betray their trust. Sex should be an expression of love and intimacy between two people, contributing to our mental and emotional well being.

Is sex before marriage a type of sexual misconduct? No! not at all times. Not if there is love and mutual consent between the two people.

However, one should not forget that the biological function of sex is to reproduce, and if an unmarried and unprepared woman becomes pregnant, it causes a big problem. Many mature and thoughtful people think it is better and far better to leave sex until after marriage.

Karma in Buddhism means action. It refers to intentional, physical, verbal or mental action. Karma might be virtuous or non-virtuous. There are four laws of the karma.

1. Karma is definite in that virtuous action leads to happiness and non-virtuous to sufferings.
2. Karma imprints increase, the result is greater than the cause.
3. One will never experience a karmic result one did not create the cause for.
4. Karmic causes created are never lost. There are 10 non-virtuous Karmas:
Three from the body-killing, stealing and sexual misconduct.

Four from the speech-lying, slander, harsh words and gossip.

Three from the mind-covetousness, harmful intent and wrong view

For an action to lead to a throwing karmic result that ripens in the future rebirth, it needs the following conditions : Intention an object (victim), instrument, action and fulfillment. For example, in killing a human being, there must be an intention to kill someone; the person should be there; the killer should use an instrument which may be a knife, gun or even his hands; then the instrument must be applied to him, and finally the person must die which is the fulfillment. This is the full pledged killing karma. Buddhism says conscious (life) joins with the fertilized egg at the moment of conception, and the embryo or foetus is a living being. Scientific researchers say that during the prenatal period, the height of the foetus increases 5000 times as opposed to only a three-fold increase during the entire postnatal period. The weight increases 6.5 million times from ovum to birth and only 20 times from birth to adulthood.

Increase in size is growth. Growth never occurs in non-living things. There is life, hence there is growth. From fertilization to the end of the 14th day is the period of ovum formation, from the 14th day to about the 56th day is the period of embryo formation and from the 56th day until the 217th day, when birth takes place, the period of the foetus. During abortion, there is an embryo or foetus which is the object (victim). There is an intention to remove it; the doctor uses an instrument or the doctor himself or his prescribed aborting medication becomes the instrument; an action is taken, and the embryo or foetus is removed and it dies to which there is fulfillment. So abortion is killing. These consequence of killing will not only go to the parents but also to the medical practitioner who facilitates this.

These consequence might come in this life or the life next as the laws of the karma say that karmic causes created are never lost. One can escape from someone, but can never escape from the karma. It is definite that the virtuous one will lead to happiness and the non-virtuous one to suffering.

There are many ways to solve this problem. There are many married couples who do not have siblings, and these people are more than willing to adopt babies. So instead of abortion foetuses, one can give birth and give the babies to them.

There are many compassionate people in this world sponsoring or funding orphanages. So this is also an alternate. Instead of aborting, give the babies to these organizations. This is, however, not to encourage people to be pregnant and leave the babies to the care of the orphanages. But this is a request to parents not to abort once they are already pregnant as abortion is killing. Better education and counseling about birth control, especially for teenagers, is needed. Young people also need realistic education about romance.

Buddhism never condemns birth control. Contraceptives that prevent conception are permitted. However, once conception has taken place and consciousness has entered the fertilized egg, contraceptives used are already killing the life. So the morning-after pills and such other methods are not permitted and are discouraged. Those methods that prevent sperm cells to meet the egg cells are encouraged, but those that destroy the fertilized one are not.

In short, Buddhist teaching about abortion is analogous to killing. The medical practitioner should discourage this. Sex education to teenagers should be encouraged in this modern world. And may people realize this and not abort their siblings as abortion is killing.

Theravada Buddhism

A Chronological History

continue from last issue.....

2435 1891

Maha Bodhi Society founded in India by the Sri Lankan lay follower Anagarika Dharmapala, in an effort to reintroduce Buddhism to India. {1}

2443 1899

First Western Theravada monk (Gordon Douglas) ordains, in Burma. {2}

c.2444 c.1900

Ven. Ajaan Mun and Ven. Ajaan Sao revive the forest meditation tradition in Thailand. {1}

2445 1902

King Rama V of Thailand institutes a Sangha Act that formally marks the beginnings of the Mahanikaya and Dhammayut sects. Sangha government, which up to that time had been in the hands of a lay official appointed by the king, is handed over to the bhikkhus themselves.

2493 1949

Mahasi Sayadaw becomes head teacher at a government-sponsored meditation center in Rangoon, Burma. {10}

2498 1954

Burmese government sponsors a **Sixth Council** in Rangoon.

2500 1956

Buddha Jayanti Year, commemorating 2,500 years of Buddhism.

2502 1958

Ven. Nyanaponika Thera establishes the Buddhist Publication Society in Sri Lanka

to publish English-language books on Theravada Buddhism. Sarvodaya Shramadana Movement is founded in Sri Lanka to bring Buddhist ideals to bear in solving pressing social problems. Two Germans ordain at the Royal Thai Embassy in London, becoming the first to take full Theravada ordination in the West. {1,2}

c.2504 1960's [3]

Washington (D.C.) Buddhist Vihara founded — first Theravada monastic community in the USA. {11; and Bhavana Society Brochure}

c.2514 1970's

Refugees from war in Vietnam, Cambodia, and Laos settle in USA and Europe, establishing many tightly-knit Buddhist communities in the West. Ven. Taungpulu Sayadaw and Dr. Rina Sircar, from Burma, establish the Taungpulu Kaba-Aye Monastery in Northern California, USA. Ven. Ajaan Chah establishes Wat Pah Nanachat, a forest monastery in Thailand for training Western monks. Insight Meditation Society, a lay meditation center, is founded in Massachusetts, USA. Ven. Ajaan Chah travels to England to establish a small community of monks at the Hampsstead Vihara, which later moves to Sussex, England, to become Wat Pah Cittaviveka (Chithurst Forest Monastery).

c.2524 1980's

Lay meditation centers grow in popularity in USA and Europe. First Theravada forest monastery in the USA (Bhavana Society)

is established in West Virginia. Amaravati Buddhist Monastery established in England by Ven. Ajaan Sumedho (student of Ven. Ajaan Chah).

c.2534 1990's

Continued western expansion of the Theravada Sangha: monasteries from the Thai forest traditions established in California, USA (Metta Forest Monastery, founded by Ven. Ajaan Suwat; Abhayagiri Monastery, founded by Ven. Ajaan Amaro and Pasanno). Buddhism meets cyberspace: Buddhist computer networks emerge; several editions of the Pali Tipitaka become available online.

Notes

1. BE = Buddhist Era. Year 1 of the Buddhist Era calendar is the year of the Buddha's Parinibbana (death and final release), which occurred in the Buddha's eightieth year (480 BCE according to the "historical" timeline; 544 BCE by tradition).

The actual date of the Buddha's birth is unknown. According to Buddhist tradition, the Buddha's birth took place in 624 BCE, although some recent estimates place the Buddha's birth much later — perhaps as late as 448 BCE {1}. 560 BCE is one commonly-accepted date for the Buddha's birth, and the "historical" date for that

event that I adopt here.

Events in the timeline prior to -250 CE are shown with two CE dates: the date based on the "traditional" nativity of 624 BCE, followed by the date based on the "historical" date of 560 BCE. After -250 CE the "historical" date is dropped, since these dates are more appropriate only in discussions of earlier events.

To calculate the CE date corresponding to an event in the Buddhist traditional calendar, subtract 544 years from the BE date. The BE dates of well-documented historical events (particularly those in the twentieth century) may be off by one year, since the CE and BE calendars start their years on different months (January and May, respectively). [[Go back](#)]

2. CE = Common Era. Year 1 of the Common Era corresponds with the year 1 AD (*Anno Domini*) in the Christian calendar. -1 CE (or 1 BCE — "Before the Common Era") corresponds with the year 1 BC ("Before Christ"). As in the Christian system which has no year zero, the year 1 BCE is followed by 1 CE. [[Go back](#)]

3. Events of the last few decades are still much too fresh in our collective experience to argue intelligently for or against their historical significance. [[Go back](#)]

May all sentient beings attain the highest state of completeness

中国出口商品基地建设（西藏）公司

China National Export Bases Development (Tibet) Co.

No. 75 Jmzhu Xilu Lhasa City, Tibet

प्रश्नको सही उत्तर ढिई आकर्षक धर्म उपहारको विजेता बनौ

- १) प्रत्येक बुद्ध भनेर कसलाई भनिन्छ ?
- २) पालि विपिटकमा उल्लेख भइरहेका ताम्रद्विप, सुवर्णद्विप र स्यामदेश भन्नाले हालको कुन कुन देशलाई बुझाउँछ ?
- ३) ऐतिहासिक रूपले भगवान् बुद्धको जन्म तथा परिनिर्वाण साल कुन हुन आउँछ ?
- ४) भावी वोधिसत्त्व राजकुमारलाई किन सिद्धार्थ नामाकरण गरिएको थियो ?
- ५) माघ पूर्णिमाको दिन भगवान् बुद्धको जीवनीसंग के कस्तो सम्बन्ध छ ?

बौद्ध पत्रमित्रता

नाम : सुरोज शाव्य
शिक्षा : आई. कम.
परियति स्तर : प्रवेश प्रथम वर्ष
वर्ष : २४
ठेगाना : ल.पु. गः देव, पो.व.न. ८९७५
ई.पि.सी. ६४८

नाम : आराधना वज्राचार्य
शिक्षा : १०
परियति स्तर : ५
ठेगाना : अमृत बौद्ध परियति केन्द्र

नाम : सानिया डंगोल
शिक्षा : ९
परियति स्तर : ३
ठेगाना : अमृत बौद्ध परियति केन्द्र
पो.व. ३००७ स्वयम्भू

नाम : सरिता महर्जन
शिक्षा : ९
परियति स्तर : प्रवेश द्वितीय वर्ष
वर्ष : १६
ठेगाना : पो.व. न. ८९७३, एन.पि.सी. ३२७

आनन्द भूमि २१। अंकमा प्रकाशित प्रश्नोत्तरमा २१ जना सहभागी रहेतापनि निम्न ९ जनाले सही उत्तर मिलाउनु भएको छ । गोला प्रथाद्वारा कल्पना सिंह, वानेश्वरलाई धर्मोपहार प्रदान गरिने भएको छ । विजयी सहभागीलाई हार्दिक वधाई तथा सम्पर्क गर्नुहोला । सही जवाफ पठाउनेछैः मञ्जु श्रेष्ठ भोटेवहाल, विजित शोर्पा, विजेश्वरी, गायत्री महर्जन, ठेचो, अजय शाक्य नक्वहिल, जुना मालाकार क्षेत्रपाटि, संजीव शिल्पकार धरान, संजु शाक्य विराटनगर, सविना खेरेल नयाँ वानेश्वर, रेणु श्रेष्ठ कौशलटार

सम्पादकलाई चिठ्ठी

२०५८।१०।४

श्रद्धेय सम्पादकज्यू

आनन्द भूमिमा बुद्धधर्म, संस्कृति, बौद्ध व्यक्तित्वहरूका बारेमा पढन पाउँदा हामीलाई खुशी लागेको छ । साथै नेपाल भाषा सम्बन्धी पनि पढन पाउँदा आनन्द भूमिले नेपालभाषालाई पाखा लागाउने काम गरेको छैन भनेर हामीले स्वीकार गरेका छौं बाल्तवमा सचार क्षेत्रमा भाषामा पाबन्धी लगाउनु त राम्रो होइन तैपनि अहिले नेपाली भाषाकै बोलवाला भएको समयमा समय सापेक्षित रूपमा आनन्द भूमिले नेपाली माध्यमलाई बढावा दिएको तर्कसम्मत पनि देखिन्छ । यसरी नै अग्रेजीलाई पनि साथमा लिएर जाई गरेको राम्रो मान्न सकिन्छ । यहि भाषाहरूका बाल साहित्य संसारलाई पनि समेट्न सरल भाषाका कथा डायरी निबन्ध प्रकाशित गर्ने तर्फ पनि सोच पुऱ्याए राम्रो हुन्छ कि भन्ने हामीलाई लागेको छ । जे भइ रहेको छ,

राम्रे छ । यसरी नै फल्दै फुल्दै आनन्द भूमिले व्यापकता कायम गर्न सकोस् भन्ने कामना ॥

विनीत
प्रियका, विरलन, किरण,
रवि नारायण, अनिल, रोजलिना

श्री सम्पादक,

हामीले आनन्द भूमि मार्फत बौद्ध परियति शिक्षाको परिक्षा बारे जानकारी पायौ, खुशी लाग्यो । पत्रिकामा स्तरीयता थपे अनुसार साधारण जनलाई पनि संग्रह गर्नु हुनेगरी सरल र संक्षेपमा लेखिएको बौद्ध कथाहरू पनि प्रकाशित गर्नु अनुरोध गर्दछौं । यसरी नै प्रश्नोत्तरमा अलि सजिलो प्रश्न छनौट गरे अझ बढीले जवाफ लेख्ने कार्यमा सहभागिता हुने देखिन्छ ।

शान्ति, नन्दमाया, बसन्त, महेश्वरी, रत्नकाजी र साथीहरु बैलुबनाराम परियति केन्द्र, थेचो ।

बौद्ध गतिविधि

मणिमण्डप र युवक बौद्ध मण्डलमा श्रद्धाङ्गली सभा ७ पुष, ललितपुर। मणिमण्डप विहारका प्रमुख भिक्षु शीलभद्र महास्थविरको सभापतित्वमा विहारका दिवंगत महासचिव राजभाई उपासकको निर्वाण कामना गरी श्रद्धाङ्गली सभा गरियो। सो सभामा भिक्षु शीलभद्र महास्थविर, वीरबहादुर शाक्य, हेराकाजी शाक्य र मसिनु महर्जनहरूले दिवंगत उपासकको व्यक्तित्व बारे प्रकाश पार्नु भयो। यसरी नै दिवंगत उपासक राजभाई (पवित्र वहादुर) वज्राचार्यको गुणानुस्मरण गर्न अ. ने. भि. महासंघका अध्यक्ष श्रद्धेय बुद्धघोष महास्थविरको सम्पुस्थितमा युवक बौद्ध मण्डलले अध्यक्ष अशोक मान शाक्यस्नको सभापतित्वमा श्रद्धाङ्गली सभाको आयोजना गरेको छ। युवक बौद्ध मण्डल, नेपालका संस्थापक अध्यक्ष राजभाई वज्राचार्यको व्यक्तित्वका बारेमा महास्थविर भिक्षुहरू बुद्धघोष र ज्ञानपूर्णिक तथा प्रा. आशाराम शाक्य, अमिता धाख्वा, प्रेम वहादुर वज्राचार्य, हेरारत्न वज्राचार्यले मन्तव्य व्यक्त गरेका थिए।

लुभू विहार समितिको पुनर्गठन

७ पुष, लुभू। सुवर्ण छत्रपुर विहार संरक्षण समितिको पुनर्गठन भएको छ। पूर्णमान महर्जनको अध्यक्षतामा गठित नयाँ समितिको उपाध्यक्ष वेखालाल महर्जन, सचिव रामगोपाल सिंह, उप-सचिव गंगावहादुर महर्जन, कोपाध्यक्ष सन्तराम, महर्जन, सह-कोपाध्यक्ष कुमार महर्जन नियुक्त भएको छ भने कार्यकारिणी सदस्यहरूमा वावुकाजी, गोविन्द, पूर्णवहादुर, चिरीबाबु तथा चिरीभाई महर्जनहरू चुनिएको समाचार प्राप्त भएको छ।

आनन्दकुटी विहारमा बौद्ध पूजा-धर्मदेशना १५ पुष, काठमाडौं। आनन्दकुटी विहार स्वयम्भूमा यःमरि पुन्हीका दिन विहान बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दान प्रदान एवं भोजन दान कार्य श्रद्धालु उपासक उपासिकाहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो। श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महाविहार समक्ष पञ्चशील प्रार्थना पछि श्रद्धेय भिक्षु कुमार काशयप महास्थविरवाट बुद्धपूजा गराउनु भएको थियो। यसरी नै धर्मदेशना गर्नुहोने श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले मानसिक सुख शान्ति प्राप्तार्थ व्यवहारिक जीवनमा परिवर्तन आउनु पर्ने कुरालाई विभिन्न उदाहरण प्रस्तुत गर्नुभई स्पष्ट पार्नुभयो।

उपस्थित सम्पूर्ण भिक्षु, श्रामणेर अनागारिका एवं सम्पूर्ण उपासकोपासिकाहरूको जलपान भोजन व्यवस्था गर्नुभएको थियो भने अन्य व्यवस्था आनन्दकुटी विहार दायक सभाद्वारा सम्पन्न गरिएको थियो।

साटाखानीमा चैत्य स्थापना एवं विशेष पूजा

१५ पुष, सुर्खेत। माओबादी प्रभावित क्षेत्र सुर्खेतको साटाखानीमा नवनिर्मित बौद्ध चैत्यको उद्घाटन एवं विशेष बुद्धपूजा भिक्षु कोण्डन्यको प्रमुख आतिथ्यत्वमा सम्पन्न भयो। ऐतिहासिक बौद्ध पहिचान काँके विहारवाट दुई घण्टा पूर्व साटाखानी डाँडामा नेपाल मगर संघ सुर्खेतले जनश्रमदान तथा चन्दा सहयोगद्वारा निर्मित बौद्ध चैत्यलाई धार्मिक विधिपूर्वक भिक्षु कोण्डन्यले उद्घाटन-प्रतिष्ठा पूजा गर्नुभैसकेपछि एउटा सभा आयोजना गरियो।

हिसा र हत्यालाई शान्ति र मैत्री भावनामा बदलौ भन्ने मूल सन्देशका साथ आयोजित बौद्ध सभामा पञ्चशील प्रदान गर्दै

Very Happy New Year 2002

Universal Computer Service

7/97, Majipat, Jaisidewal, Kathmandu, Nepal
Phone : 225904 (Off.), 255764 (Res.)

Our Service : Windows Package Training, Desktop Publishing, Translation English to Nepali, Nepali to

प्रवचन मन्तव्यको क्रममा भिक्षु कोण्डन्यले भन्नुभयो - 'हिंसाले हिंसा कहिल्यै शान्त नहुने हुँदा देशमा शान्ति स्थापनार्थ शान्तिको मार्ग अपनाउनु उत्पादक सिद्ध हुन्छ, अन्यथा शान्तिको र विकासको नाममा हिंसाको बाटो अवलम्बन गर्दा प्रत्युत्पादक अवस्था शृजना हुँदै जाने हुन्छ।'

टिकाराम छन्तेल मगरको सभापतित्वमा आयोजित सो सभामा श्रीकीर्ति वौद्ध संघका सचिव डा. केशवमान शाक्य, जि.वि.स. सदस्य सनद कुमार आचार्य, साटाखानी गा.वि.स. अध्यक्ष माधव दाहाल, दलित सेवा समिति - सुखेतका अध्यक्ष बल बहादुर वस्याल, धर्मोदय सभा - सुखेतका अध्यक्ष जीवन कुमार शाक्य, जि.वि.स. सदस्य डम्वर बहादुर सिंजाली, मगर कर्मकाण्ड सुखेतका अध्यक्ष प्रेमसिं दर्लामी तथा तमु छो धिंका प्रतिनिधि लगायत जनजातीय प्रतिनिधिहरूले सुखेत जिल्लाकै पहिलो मगर वौद्ध चैत्य स्थापनामा सुखद अनुभूति प्राप्त भएको र यसको लागि आवश्यक कृयाकलाप गर्दै जाने तर्फ प्रतिवद्धता जाहेर गरेका छन्।

४३ हजार ५ सय २ रुपियाँको चन्दा सहयोगमा १९ फीट, अग्लो र २४ फीट उचाईमा निर्मित वौद्ध चैत्य बारे नेपाल मगर संघका उपाध्यक्ष वसन्त थापा मगरले नवनिर्मित वौद्ध चैत्य स्थानीय सम्पूर्ण जनजाति तथा धर्मावलम्बीको आस्था केन्द्र हुने कुरा बताउनुभयो। साथै उक्त चैत्यको चारादिशामा चारसेवेनीय स्थलको प्रवर्तन तथा महापरिनिर्वाण प्राप्ति अवस्थाको मूर्ति श्रीकीर्ति वौद्ध संघबाट उपलब्ध गराउने भएको छ। सो संघकै व्यवस्थापनमा भिक्षु कोण्डन्य र नेपाल समाचार पत्रका पत्रकार पदम् श्रेष्ठ सुखेत पुगेका थिए।

सुवर्ण छत्रपुरमा विशेष बुद्ध पूजा सम्पन्न
२२ पुष, लुभू। श्री सुमंगल विहारबाट विहार दर्शन एवं बुद्धपूजा-धर्मदेशना कार्यक्रम आयोजना गरिई आए अनुरूप

ललितपुरको लुभूमा अवस्थित सुवर्ण छत्रपुर विहारमा विशेष बुद्धपूजा-धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ। भिक्षु विमलकीर्ति समझ शील प्रार्थना पछि भिक्षु संघरक्षितले धर्मदेशना गर्नुहुँदै पर म्परागत कटूरतालाई त्यागेर स्वतन्त्र चिन्तनले धार्मिक जीवन यापन गर्न सके सुख-शान्ति प्राप्त हुने कुरा प्रकाश पार्नुभयो। स्थानीय जन सहभागीता र सुमंगल विहारबाट करीब २०० जवान सहभागी रहेको सो समूहले विहारलाई रु. ५००००- र अन्य सामग्री प्रदान गरेका थिए।

लुम्बिनीग्राम आवास परियोजनाको प्रगति
२६ पुष, ललितपुर। बुद्ध जन्मभूमि लुम्बिनीमा लुम्बिनी ग्राम आवास परियोजनाको निर्माण कार्य जारी रहेको थाहा हुन आएको छ। परियोजना अन्तर्गत ५८ वटा भवन निर्माण मध्ये हाल ४२ वटा भवनको जग हाल्ने कार्य समाप्ति भैसकेको छ भने १५ वटा भवनको पहिलो तल्ला उठाउने कार्य सम्पन्न भैसकेको छ। त्यसरी नै बाटो, विजुलीको निर्माण सगै पौडी खेल्ने पोखरी, पानीको ओभरहेड ट्र्याकी र रेष्टुराँ निर्माण कार्य भइरहेको छ। दुई वर्ष भित्र परियोजना निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने लक्ष्य लिएको सो परियोजना अन्तर्गत भवन खरीद गरेका तथा अन्य इच्छुकहरूले निर्माण कार्य बारे सोधपुछ गर्न ५३९६६८ र ५३०७२८ तथा मोबाइल ९८९०३८९९३ मा सम्पर्क गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ।

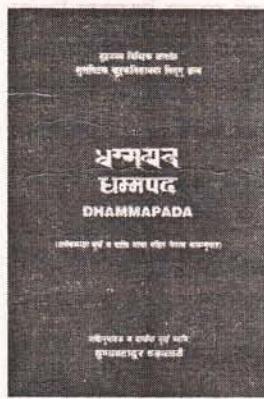
दिवंगत राजभाई उपासकका निर्वाण कामना गरी 'धर्मपद'- धर्मदान र पुण्यानुमोदन सम्पन्न
२८ पुष, ललितपुर। अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष श्रद्धेय भिक्षु बुद्धघोष महास्थाविरको सभापतित्वमा दिवंगत उपासक पवित्रबहादुर (राजभाई) बजाचार्यको निर्वाण कामणा गर्दै 'धर्मपद'-धर्मदान तथा पुण्यानुमोदन कार्य सम्पन्न भएको छ। भिक्षु महासंघद्वारा परित्राण पाठ पछि डा. प्रदीप बहादुर बजाचार्यले

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउदैन, ऊ त्यो मान्छे
सरह छ

Shrestha Oil Distributors

Tilganga Auto Care Pvt. Ltd.

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Nepal, Tel : 483981, 470362, 490067, Fax : 977-1-474193

दुण्डवहादुर वज्राचार्यले ३४६ पृष्ठमा संग्रह गर्नुभएको हो ।

सभामा प्राप्त समवेदना सन्देश वाचन पश्चात महास्थविर भिक्षुहरू वृद्धघोष, ज्ञानपूर्णिक र सुदर्शन, वज्राचार्य उपासकहरू दुण्डवहादुर, त्वच्छेवहादुर र अशोकरत्नले पनि मन्तव्य व्यक्त गरेको थियो भने सम्पूर्ण सहभागीहरूलाई विमोचित धर्मपद ग्रन्थ धर्मदान गरिएको थियो ।

कीर्तिपुर विहारमा वृद्ध-दान सम्पन्न

२९ पुप, कीर्तिपुर । कीर्तिपुरमा अवस्थित श्रीकीर्ति विहारमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको समुपस्थितिमा वृद्धहरूलाई कदर सम्मान स्वरूप क्षीरभोजन एवं विभिन्न दान कार्य सम्पन्न भएको छ । दिवंगत पिता श्री हनुमं कान्छा (रत्नवहादुर) महर्जनको निर्वाण कामना गरी भिक्षु कीर्तिज्योतिले आयोजना गर्नुभएको सो तृतीय वृद्ध दान पूनीत कार्यमा नगाउँ, कीर्तिपुर र पाँगा गरी ३०० भन्दा बढी सहभागी वृद्धहरूलाई क्षीरभोजनका साथै पुस्तक औषधी वृद्धको लकेट तथा अन्य खाद्य सामाग्री पनि वितरण गरिएको थियो ।

बौद्ध सम्पदा संघको वार्षिक उत्सव

२९ पुप, भक्तपुर । भक्तपुर बौद्ध सम्पदा संघको छौठौ वार्षिक उत्सव इनाचोटोल स्थित मुनि विहारमा सम्पन्न भयो । भिक्षु सम्यक् ज्योतिद्वारा उद्घाटन भएको सो समारोह अध्यक्ष इन्द्राज शाक्यको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको थियो । धर्मोदय सभाका केद्वीय महासचिव सुवर्ण शाक्यले बौद्ध सम्पदाको कला र संस्कृति भित्र रहेको सीप तथा कौशलको ऐतिहासिक तथा पर तात्त्विक महत्व रहेको प्रकाश पार्नुभयो भने कोपाध्यक्ष पदमसुन्दर शाक्यले आर्थिक बजेट प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

सुनागुठीमा एकदिने शिविर सम्पन्न

३० पुप, ललितपुर । सुनागुठी स्थित बौद्ध जन विहारमा विपश्यना सहायकाचार्य उत्तमरत्न धाख्वाको निर्देशनमा एकदिने ध्यान शिविर सम्पन्न भयो । उक्त शिविरमा सुवर्णछवि विहार, पुण्योदय विहार, ज्योति विहारवाट ३५ जना साधक साधिकाहरू सहभागी भएका थिए । बौद्ध जन विहारको आयोजनामा भएको सो शिविरको संयोजन कार्य सर्वोदय ज्योति अभियानले गरेको थियो ।

ऐच्छिक सम्यक् महादान सम्पन्न

१ माघ, काठमाडौं । श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवका जुनाफमा बौद्ध परम्परा अनुसार ध्य: चाकु सँल्हूका दिन स्वयम्भूस्थित भुइँथ्यः मा ऐच्छिक सम्यक् महादान पूजा अर्चना गरियो । दानपति श्रीमती रामकुमारी मानन्धरले मौसुफमा इन्द्रकलशको जलद्वारा अभिपेक र इन्द्रकलश चढाउनु भएको थियो । साथै श्री ५ महाराजाधिराजमा मिष्ठान, फलफूल र विभिन्न गुठीका रकमीहरूवाट तयार पारिएको चौरासी व्यञ्जन चढाइएको थियो भने मौसुफ सरकारले भुइँथ्यः मा विभिन्न क्षेत्रहरूवाट ल्याएर विराजमान गराइएका दीपंकर तथागत वृद्धको दर्शन गरिवक्स्यो । यसपछि मौसुफकाट समारोहमा सम्यक् महादानमा संलग्न विशिष्ट व्यक्तिहरूलाई दोसल्ला ओटाई सम्मान गरियक्सनुका साथै इतुव्याहाल, वटुव्याहाल र लगांव्याहालका गुठीका थकालीहरूलाई दर्शन भेट वक्स्यो ।

*Our Life is what we make
it by our own thoughts and
deeds, thus it is through
our own thought that a
man rises our falls.*

Pasupati Trading Co.

F.D. 46 Pitampura, New Delhi

सुमंगल विहारमा बुद्ध-प्रतिमा स्थापना

३ माघ, ललितपुर। सुमंगल विहार परिसरमा रहेको सीमागृह नजिकै बोधिवृक्षको दक्षिण मूलमा बुद्धको मुद्रामा बुद्ध सहित पंचभद्र वर्गीय भिक्षुहरूको प्रतिमा धार्मिक विधिपूर्वक स्थापना गरिएको छ। दिवंगत माता पिता न्हुच्छे वहादुर र हर्षमायाको पुण्य स्मृतिमा डा. केशरी बज्राचार्यको परिवारवाट प्रतिस्थापना गरिएको सो प्रतिमा प्रतिष्ठा पूजामा भिक्षु, श्रामणेर र अनागारिकाहरूलाई निमन्त्रणा गरिएको थियो। सोही दिन दान प्रदान कै क्रममा अ. आणसीलाद्वारा सम्पादित 'पट्ठान पालि' पनि विमोचन गरी पुस्तकका दाता डा. केशरी बज्राचार्यले उपस्थिति सबैलाई वितरण गर्नुभएको थियो।

'अनागत वंस' प्रकाशित

ललितपुर। भविष्यमा बुद्ध हुने दश बुद्धहरूमध्ये मैत्रीय लगायत राम, कोसल नरेश प्रसेनजित, अभिमू

देवपुत्र, दीर्घश्रोणी, चड्की, शुभ, तोदेय्य ब्राह्मण, नालागारी र पारिलेय्यको विषयमा संग्रहित अनागतवंशलाई दिवंगत संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर ले २००९ सालमै नेपाल भाषामा अनुवाद गर्नु भएको पुस्तक अहिले भिक्षु संघरिक्षतवाट नेपालीमा

अनुवाद भई भिक्षु शोभनवाट सम्पादन गरी प्रकाशमा ल्याएको छ। जस्मा झौँपूँछको सो पुस्तकमा सम्पादकले पाठकहरूलाई बढी ज्ञान दिन ३५ पृष्ठ 'बोधिनी' खण्ड थपिदिएको राम्रो पक्ष मान्न सकिन्छ। मानभवनका उपासिका वेतिमाया शाक्यले प्रकाशनमा ल्याएको सो ग्रन्थ धर्मदानको रूपमा १,००० प्रति प्रकाशित भएको छ।

फाल्गुन भूषि

अनागतवंस (अन्तर्राष्ट्रीय)

अन्तर्राष्ट्रीय भिक्षुहरू

पोखरामा चौथौ मासिक धर्मदेशना

७ माघ, पोखरा। धर्मशीला बुद्धविहार, नदीपुर मा भिक्षु अस्सजिको प्रमुख आतिथ्यत्वमा चौथो मासिक धर्मदेशना सम्पन्न भयो। विभिन्न बौद्ध संघसंस्थाका सहभागीहरूलाई धर्मदेशना गर्दै भिक्षु अस्सजिले बुद्धोपदेशलाई व्यवहारिक जीवनमा प्रयोग गर्दै जानुपर्न बताउनु भयो। युवा बौद्ध संघका अध्यक्ष प्रकाश उदासले धन्यवाद दिवै आगामी धर्मदेशना फाल्गुण ४ गते हुने र सोही वेला आँखा शिविर पनि संचालन हुने स्पष्ट पार्नु भयो।

म्यानमारका ध्यान गुरु नेपाल आउनु हुने काठमाडौं। शंखमूल स्थित अन्तर्राष्ट्रीय बौद्ध भावना केन्द्रमा यही फाल्गुण १२ गते देखि शुरू हुने

रेकी ! रेकी !! रेकी !!!

स्वरथ र सुखी संसारको निर्माण गर्ने अपार शक्ति रेकी नैराश्यता, दिमागी अस्थिरता र चिन्ताले मुक्त भएर सुस्वास्थ्य, मानसिक शान्ति र आनन्द प्राप्त गर्नुहोस्। साथै ऐश्वर्य र मानसिक शक्तिको लाभ प्राप्त गर्नुहोस्।
रेकी यनि सिक्खुहोस्।

I, II, III A+B डिग्री

करूणा रेकी र लामा फेरा

भगवान बुद्धको शक्तिवर्द्धक दिप र रोग निवारण गर्नको लागि हामीलाई सम्पर्क गर्नुहोला। विश्वको सर्वप्रथम लामा रेकी ग्रायण्ड मास्टर।

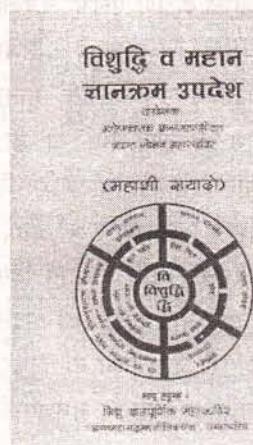
बोधिसत्त्व रेकी केन्द्र

सामाखुसि, काठमाडौं, फोन : ३५२७६०

वुद्धोपदेशित सतिपट्ठान विपश्यना भावना शिविर सञ्चालन गर्न म्यानमारका ओवादाचरिय भदन्त ऊ. पण्डिताभिवंश नेपाल आउनु हुने समाचार प्राप्त भएको छ । उहाँको निर्देशनमा लुम्बिनीको पण्डितारामा पनि शिविर सञ्चालन हुने थाहा हुन आएको छ ।

भक्तपुरमा उपोसथागारको शिलान्यास गरिने भक्तपुर । इनायचोस्थित मुनि विहारमा उपोसथागार भवन निर्माण गर्न यही फाल्गुण ३ गते धार्मिक विधिपूर्वक शिलान्यास गरिने भएको छ । करीब रु. ७०,००,००० को लागतमा निर्माण गरिने सो उपोसथागार निर्माण समितिको संरक्षणमा थाइलैण्ड का संघराज सोमदेव फा. जाणसंवर र नेपालका संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थिवर रहनु भएको छ भने भिक्षु सुदर्शन महास्थिवर र भिक्षु विपस्ती सल्लाहकारमा रहनु भएको छ । यसरी तै भिक्षु नन्दको अध्यक्षतामा गठित निर्माण समितिमा सचिव विकास राज वज्राचार्य, प्रमुख संयोजक रामकृष्ण वैद्य, व्यवस्थापन संयोजक इन्द्रराज शाक्य तथा आर्थिक संयोजक कलशराज शाक्य रहनु भएको छ ।

विशुद्धि र महान ज्ञानक्रम उपदेश प्रकाशित काठमाडौं । म्यानमारका महोपकारक अग्रमहापण्डित भदन्त महाशी सयादोद्वारा स्मृतिप्रस्थान विपश्यना भावना सम्बन्धी गहनतम उपदेशको सङ्गालो विशुद्धि र महान ज्ञानका उपदेश पुस्तक नेपालभाषामा अनुवाद भई प्रकाशित भएको छ । नेपालभाषा र नेपालीमा ४५ वटा ग्रन्थ अनुवाद, सम्पादन र लेखन कार्य गर्नु भैसकेका भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थिवरद्वारा अनुवादित यस पुस्तक १७० पृष्ठमा रहेका छन् भने ध्यान भावना गर्ने अनुभवी योगीहरूका लागि धर्मदानको रूपमा तुलाधर वन्धुहरू अष्टधन पद्यशोभा तथा शान्तिदेवीले सो पुस्तक प्रकाशन गर्नु भएको छ ।

Patan Dental Clinic

(Near to Patan Hospital/Lalitpur finance)

Patan, Lagankhel, Lalitpur Nepal, e-mail : patandentalclinic@hotmail.com, Phone : 549006

Our Service:

- दाँत सफा गर्ने (Scaling) ● दाँत टल्काउने (Polishing) ● दाँत निकालने (Tooth Extracion)
- दाँत भर्ने स्थाई र अस्थाई (Filling) ● दाँतको जरादेखि नै भर्ने (Root Canal Treatment) ● नयाँ दाँत राख्ने (Denture, Full/Partial) ● Crown and Bridge ● दाँत सम्बन्धी सामान्य शल्यक्रिया (Minor Oral surgery) ● नमिलेको दाँत मिलाउने (Orthodontic Treatment) ● गीजा सुन्नने, रगत आइरहने, मुख गन्हाउने, धेरै पुरानो समस्याको पनि उपचार गर्न ● मुखभित्र आउने घाउ खटीरा (Oral Ulcer) आदि सम्पूर्ण दन्त रोगको उपचार गरिन्छ ।